

steg

Tidsskrift for kristen folkehøgskole nr 2 • 2018 • 82. årgang

TEMA: Fellesskap

Aksel Tjora: Vi vil alle bli sett side 7 Kristiansand Folkehøgskole: Nådefellesskap side 14

Også personalets fellesskap teller

Vi tror at et år på folkehøgskole forandrer mennesker. Positive erfaringer med å leve i gode fellesskap kan gjøre oss til tryggere mennesker, noe både vi selv, våre nærmeste og samfunnet vil høste frukter av etter folkehøgskoleåret. Helt sentralt i sunne og gode fellesskap er aksepten for at vi er bra nok for andre når vi er oss selv. Å kjenne seg akseptert og verdsatt er en ressurs som neppe kan måles i penger.

Så vet vi også at ikke alle fellesskap er inkluderende eller gode. Jeg tror det er en kjent sak på alle våre skoler at det av og til oppstår fellesskap som kan være destruktive både for de innenfor, og ikke minst for dem som er utenfor gruppen. Mange fellesskap har bare plass til likesinnede. I folkehøgskolen må vi derfor jobbe aktivt med å skape fellesskap som er bygget på respekt, menneskeverd, og aksept for ulikhet. At ulikhet og ulik tankegang kan true ethvert fellesskap, må vi derfor hele tiden ha et bevisst forhold til.

Som ansatte på en folkehøgskole blir vi lagt merke til av våre elever. Hva ser de? Ser de et godt fellesskap mellom de ansatte? Er det respekt, toleranse og aksept for ulikhet som preger staben seg imellom? Det ville være naivt å tro at fellesskap mellom ansatte skulle komme av seg selv. Også det må det jobbes aktivt med for å skape, og vedlikeholde. Hvis det fungerer, er jeg sikker på at elevene vil se det og merke det. Fungerer det ikke, er det ikke utenkelig at elevene fanger opp det, heller.

Bevisstheten om viktigheten av personalets fellesskap er høy ved Kristiansand Folkehøgskole. Det imponerer. Les og bli inspirert. I dette nummeret kan du også lese et spennende intervju med professor Aksel Tjora, aktuell med ny bok om fellesskap, og om den tyske teologen Bonhoeffers syn på kristent fellesskap. Vi takker av Arvid Kopperdal med et portrettintervju etter mange års tjeneste. Og våre faste spalter har mye godt stoff også denne gangen. Takk til Stian Kilde Aarebrot, Ulf Vege og Robert Botn for tankevekkende spalter. •

Kol 3,12-13:

Dere er Guds utvalgte, helliget og elsket av ham. Kle dere derfor i inderlig medfølelse og vær gode, milde, ydmyke og tålmodige, så dere bærer over med hverandre og tilgir hverandre hvis den ene har noe å bebreide den andre. Som Herren har tilgitt dere, skal dere tilgi hverandre.

Tom Arne, redaktør steg

Steg - tidsskrift for kristen folkehøgskole
Utgitt av Noregs Kristelege Folkehøgskolelag (NKF) og Informasjonskontor for kristen folkehøgskole
Postadresse: Postboks 420 Sentrum, 0103 Oslo
Besøksadresse: Øvre Vollgt. 13, 2.etg, 0158 Oslo

Telefon: 22 47 43 00
E-post: nkf@ikf.no
NKF på nettet: www.folkehogskole.no/nkf

Mål og visjon:
steg - tidsskrift for kristen folkehøgskole er medlemsblad for NKF, men har også som mål å nå ut til en bredere leserkrets både i folkehøgskolen, skoleverket, media og i samfunnet. *steg* skal være et blad for faglig fornyelse, inspirasjon og debatt knyttet til de kristne folkehøgskolenes hverdag, pedagogikk, formidling av kristen tro og arbeid med dannelse.

Utgivelser: Fire nummer i året

Redaktør: Tom Arne Møllerbråten
tom.arne@sagavoll.no
Telefon: 91 57 11 57

Journalist: Marit Asheim

Redaksjonsråd:
Tom Arne Møllerbråten
Marit Asheim
Tor Grønvik
Eleni Maria Stene
May Brit Drivdal
Sture Vareide

Design: Kristin Skeie Antoine, KSA_design
Trykkeri: 07 Media AS
Forside foto: Hans Olav Rein

Abonnement: Kr 200,-

Norges Kristelege Folkehøgskolelag (NKF)
Edgar Fredriksen, Høgtun (leder NKF)
Hilde Maria Nicolaisen, Sunnmøre
Ånen Tveit, Alta
Gunnar Birkeland, Fhs Sørlandet
Geir Ertzgaard, Solborg

Informasjonskontor for Kristen Folkehøgskole (IKF)
Kjell Konstali, Solborg (leder)
Erling Helland, Bakketun
Edgar Fredriksen, Høgtun (leder NKF)
Anne Apesland, Grenland
Jens Rindal, Valdres

Sekretariat
Tor Grønvik, daglig leder, tor@ikf.no
Marit Asheim, informasjonsrådgiver, marit@ikf.no
Johan Smit, økonomirådgiver, johan@ikf.no
Arvid Kopperdal, organisasjonsrådgiver, arvid@ikf.no
Hilde Haugen, administrasjonssekretær, ikf@ikf.no
Marie Wiland, rådgiver skoleutvikling, marie@ikf.no
Mette Røstum, informasjonsrådgiver, mette@ikf.no
Terje Wehus, informasjonsrådgiver, terje@ikf.no

Innhold

- 4 Kaffe fra misjonsmarken
- 6 Fra lyrikkens verden
- 7 - Vi vil alle bli sett, uansett fellesskap
- 12 Elevfellesskap og internat
- 14 Kollegiet som nådefellesskap
- 18 Et Kristus-sentrert fellesskap
- 20 **Søkeord: Fellesskap**
- 21 **Fem nøkkelfaktorer til samspill**
- 22 **Portrettet: Arvid Kopperdal**
- 27 **Innspill: Om Grundtvig, genmodifisering og bærekraft**
- 30 **Aktuelt: Ungdommer sin kristne tro i et sekularisert Norge**
- 32 **Bok**
- 34 **Steg til siden**
- 37 **Manus til morgensamling**
- 40 **Sett frå Botn: Støyreduksjon**
- 43 **Tipset: Fritidsteam**
- 44 **Natur og filosofi: Naturens luringer**
- 46 **Bærekraft: Miljørådet på Nordfjord anbefaler: Test Ducky-challenge!**

Nils Grønvik og Amare Mamo i robåten.

Kaffe fra misjonsmarken

Felleskap i den verdensvide kirke.

Av **Tor Grønvik**, daglig leder i NKF og IKF

SIDAMO sto det på skiltet, med store bokstaver. Siste etappe på min daglige ferd til folkehøgskolekontoret er å gå fra Oslo S. Det meste av veien går jeg oppover Prinsens gate. Øverst, på hjørnet ved Wessels plass, ligger en kaffebar. Det var de som hadde satt ut et reklameskilt på fortauet.

Det gjør de ofte, uten at jeg tar særlig notis av det. Men denne dagen ble jeg vekket av SIDAMO på lang avstand. Det var noe kjent med det, men hva? Hvor hadde jeg det fra?

Fjellhaug. Før jeg var kommet nær nok til å lese det som sto med mindre skrift, hadde

«... misjonsengasjementet knyttet hjemmet i ei veiløs bygd i utkant-Norge til et verdensvidt fellesskap.»

jeg plassert det. Jeg hadde Sidamo fra kartet over misjonsmarken. Nærmere bestemt et kart over Etiopia, ved siden av talerstolen i en møtesal på Fjellhaug skoler på Sinsen i Oslo. Jeg bodde noen tidlige barneår der fordi min far var lærer på Misjonssambandets misjonsskole. Antakelig har det vært tidtrøtte for en liten gutt som ikke fikk med seg så mye av talen, å lese alt som sto på kartet. Sidamo er en provins syd i Etiopia, i et høysletteområde på grensen mot Kenya. Det gir gode forhold for kaffedyrking.

Månedens kaffe på Kaffebrenneriet var nettopp fra Sidamo. Så denne dagen måtte jeg se ordentlig etter. Og det er ikke måte på alt det gode som kan vederfares kaffebønnene på veien til din og min kaffekopp. Her er et lite utdrag fra presentasjonen: «En utrolig fin sortering fra kaffens hjemland. Brenningen er lys og smaken er fruktig med hint av aprikos og bergamot. God balanse, fin syrlighet og friskhet. Dyrket: 1700-1900 moh.»

To poser. Jeg vet ikke hvordan bergamot smaker, men jeg kjøpte to poser, den ene til meg selv, den andre til min mor. Og hun og jeg fikk en god samtale den kvelden, om min oppvekst og både barns og voksnes opplevelser av familielivet på Fjellhaug skoler mer enn femti år tidligere.

For etter at kaffen var kjøpt, gikk tankene videre. Hvor mange av oss som passerte hjørnet ved Wessels plass den morgenen, forbandt noe som helst med Sidamo, utenom at det der og da var navnet på en kaffe? Antakelig ganske få. Jeg gjorde det, som resultat av miljøet jeg vokste opp i. Jeg vet også at mange, hvis de fikk høre hvor det var, vanemessig ville tenke at det må ha vært ett av de mest innskrenkede oppvekstmiljøene i byen.

Globalt utsyn. Sannheten er at det antakelig var ett av de med størst globalt utsyn. Mine foreldre hadde venner i fjerne land. Det kom brev fra Tanganyika, Kenya,

Formosa, Japan, og fra Etiopia. Et eldorado for en gutt som var begynt å samle på frimerker! Noen av mine lekekamerater, og foreldrene deres eller andre voksne, hadde selv vært i disse landene, og fortalte spennende historier derfra.

I min klasse med tretti gutter på Sinsen skole var jeg antakelig den eneste som hadde sittet på fanget til en afrikaner. I Etiopia har Misjonssambandet lenge samarbeidet med den lokale Mekane Yesus-kirken. Amare Mamo, en ung teolog derfra, var på Fjellhaug en tid. Og jeg husker han som en av de voksne det var lett for oss barna å få kontakt med.

Senja. Mens han var i Norge, reiste han sammen med min far til Misjonssambandets kretsmøte i Troms. Og da var ikke veien lang til et besøk i Grønvika på Sør-Senja hos min farmor og farfar. Det kan ha vært i 1960. Førte år tidligere var det vekkelse i bygda, og det unge ekteparet «kom til liv i Gud», som antakelig er de ordene de selv ville brukt om

omvendelsen. Bedehuset i bygda ble etter hvert bygd på Grønvikas grunn, og misjon ble en hjertesak for dem. Omvendelsen og misjonsengasjementet knyttet hjemmet og bedehuset i ei veiløs bygd i utkant-Norge til et verdensvidt fellesskap.

Møtet der på Senja må ha vært en stor opplevelse for dem alle. Nils Grønvik kunne dele av sine gleder med gjesten. De satte ut båten og dorga småsei. Ferskere blir ikke sommermiddagen nordpå! Amare kunne fortelle Nils og Anna fra dagligliv og kirkeliv hjemme i Etiopia. Han var i en robåt for første gang i sitt liv, og han fikk sannelig noe å fortelle når han kom hjem igjen!

Berikelse. «Globalisering» er et tveetydig ord. Ikke alle assosiasjonene til det er gode. Men visjonen om å fremme det som binder oss sammen, samtidig som vi lar oss berike av hverandres kulturelle egenart, er vel verd å holde fast på. Og at vi kan drikke kaffe på våre breddegrader, vil vel de fleste regne på plussiden. Gjerne fra Sidamo. •

Amare Mamo på besøk hos misjonsvennene Nils og Anna Grønvik på Senja.

Fra lyrikkens verden

Ta vare

på vennene, ta VARE
 på vennligheten, vis gjerne
 litt selv om du kan, dagen er blå
 og dagen er grønn, dagen
 er hvit – det er ikke annet
 enn livet det her, vi er alle borte – nå
 eller om litt, take it easy menneske
 but take it, det er ikke
 annet enn virkelighet
 vet du, snart er 101 inne snart
 er 101 ute – jeg sier:
 Vennlighet varer lenger, ta VARE
 på vennligheten, ta VARE
 på vennene – HEI – HEI! ta nå
 vare på hverandre.

Jan Erik Vold, fra «kykelipi», Gyldendal 1969
 Trykt med tillatelse fra forlaget

Foto: Hans Olav Rein

Foto: Sture H. Vareide

- Vi vil alle bli sett, uansett fellesskap

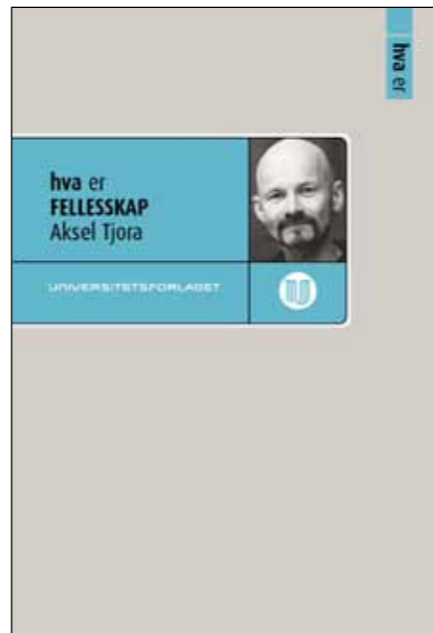
Av Marit Asheim, journalist
 og informasjonsrådgiver i IKF

Hverdagen er full av samhandling, og vi er del av flere fellesskap enn vi aner. Gode fellesskap kjennetegnes av aksept, årvåkenhet og anerkjennelse. Uansett om det er jobber eller privat. Det motsatte er ikke-fellesskap, en opplevelse av folk som ikke bryr seg.

>>

Foto: Bendik Knapstad

Aksel Tjora snakker om at stadig flere legger arbeidet sitt til kaféer.

Vi er ikke mindre sosiale enn før, men bruker mindre tid på faste personer. Det har blitt vanligere å flytte oftere, og vi er ikke lenger bare i de relasjonene vi ble født inn i, sier Aksel Tjora, professor i sosiologi ved NTNU.

iske møteplasser eller kommunikasjon. Over tid er også fellesskapene endret. De siste årene har internett og ikke minst sosiale medier tilført nye former for fellesskap, sier Tjora.

Ny bok. Tjora har nettopp utgitt boka *Hva er fellesskap?*. Et prosjekt han har holdt på med siden 2010. Det som først var ment som en veldig allmenn bok, resulterte nærmest i en fagbok i sosiologi. Samtidig er den full av hverdagslige eksempler som alle kan kjenne seg igjen i.

Ulike fellesskap. Det finnes ulike kilder til et fellesskap, eller hvordan fellesskap oppstår. De kan springe ut av kommunikasjon, identitet – følelsen av å ha noe til felles, smak, sosial interaksjon eller fysiske fellesskap.

– Grunnspørsmålet i boka har vært: Hvordan oppstår fellesskap? De fleste av oss har en følelse av når et fellesskap eksisterer, eller i alle fall når det ikke er til stede. Min motivasjon var å grave dypere i dette, sier Tjora.

– Stammefellesskap oppstår utfra felles smak eller stil, og kan oppleves som fellesskap uten at man har noen relasjon. Det kan være synlige tegn som tatoveringer, en supporterdrakt eller en klesstil som for eksempel pønker. Da handler din identitet om responsen du får av andre. Du føler deg inkludert i en sammenheng, eller du føler tilhørighet ved å skille deg ut. En opplevelse av at «her er jeg blant mine», sier Tjora.

De siste årene har han derfor forsket på alt fra organisasjoner, arbeidsplasser og byer, til festivaler og kafeer.

Sosial interaksjon kan også oppstå uten å snakke sammen, men med felles forståelse av å høre til et sted.

«Når prestasjonsfokuset har blitt så stort, ser vi et økende behov for fellesskap hvor man kan være seg selv – uten å skulle prestere.»

FAKTA:
Aksel Tjora, professor i sosiologi ved NTNU. Aktuell med boka «Hva er fellesskap?», utgitt på Universitetsforlaget april 2018

Kafekontor. – Et slikt eksempel har vi i kaféer. Stadig flere bruker disse som arbeidsplass, og sitter i sitt eget hjørne med laptopen og en kaffekopp. Samtidig har du en felles aktivitet med de andre som er der, og vil føle at du deltar i samfunnet i stedet for å stikke deg bort for eksempel på et hjemmekontor. Kafebesøket blir for mange en del av en fast rutine, som de deler med andre. Når baristaen vet hvordan du foretrekker kaffen din, opplever du å være inkludert som stamgjest, sier Tjora.

Pendlere kan oppleve den samme formen for fellesskap på toget eller bussen. Du kjenner igjen ansiktene til dem som har samme morgenrutine som deg. Oppstår forsinkelser er det helt naturlig å snakke sammen, man deler den samme opplevelsen.

Praksisfellesskap. – Folkehøgskolen er et fysisk fellesskap, der alle har noe til felles

Foto: Sture H. Varsåide

ved å jobbe der. Mange vil også oppleve det som det vi kaller et praksisfellesskap. Man har mange av de samme oppgavene, og vet hva de andre skal gjøre. Det betyr også at man ser hverandre, jobber tett og kan hjelpe hverandre. I tillegg vil man i slike skoler finne fellesskap ved identifikasjon, hvor man gjenkjenner hverandres verdier, stil og smak, sier Tjora.

Den kollegiale solidaritetsfølelsen er mange steder i samfunnet i ferd med å forsvinne. Færre er med i fagforeninger, og flere ansettes i midlertidige stillinger.

– Dette er en skummel endring. Solidariske arbeidsforhold er en viktig basis i velferdsstaten. Det er en del av det norske fellesskapet, og som gjør at vi skiller oss ut blant mange andre land. Fremdeles er det liten forskjell på folk i Norge, sier Tjora, og understreker at begrepet

«Vi er ikke mindre sosiale enn før, men bruker mindre tid på faste personer.»

fellesskap eksisterer på både makro- og mikronivå.

Nabofellesskap. –Det snakkes gjerne om overvåkende nabokjerringe som noe negativt, men i et nabofellesskap får vi i noen grad med oss hverandres rutiner, sier Tjora.

Det gjør at man legger merke til om en bil er borte uvanlig lenge, noen ikke har tatt inn avisa på en stund, eller om en hund ikke luftes til vanlig tid. På den måten oppdager man kanskje også om noe er galt.

– I forskningen har vi oppdaget at alle gjerne kunne tenke seg å bli bedre kjent med naboen. I så fall må vi spørre hvorfor de da ikke bare gjør det, påpeker Tjora.

Interaksjonspåskudd. Svaret ligger som oftest i at nordmenn er sjenerte av natur. Vi mangler motiver til å ta kontakt, det vi i vår forskning har kalt «interaksjonspåskudd». Når borettslag bruker innleide vaktmestertjenester mister beboerne en del av de naturlige påskuddene for samtaler. Da trengs ikke samarbeid om snømåking, dugnad og trappevask. Store hager fjerner den naturlige praten over hekken, og høyblokker er bygget for å være inne – ikke ute der det fysiske spiller en større rolle.

– I byrom kan det oppstå naturlige steder hvor folk kommer i prat. Det kan være benker, hjørner hvor sola varmer godt, eller kanter som er fine å sitte på, sier Tjora.

Foto: Sture H. Vareide

<< Han har deltatt i prosjekter med byutvikling hvor de leter etter steder der interaksjon naturlig kan oppstå, og legger til rette for det.

– Her i Trondheim er det mye prat om ungdommer som henger rundt Trondheim Torg, og alle problemene det fører med seg. Politiet er på vakt, og mange er skeptisk til aktiviteten som foregår der. I stedet for mistenkeliggjøring burde vi se på årsaken til at dette oppstår. Det er helt klart et sosialt behov som ligger i bunn. Et behov for en møteplass. Vi burde forstå dette behovet i stedet for å fordømme, sier Tjora.

Hva er gode fellesskap? – Et godt fellesskap kjennetegnes av aksept for at folk er forskjellige. Det innebærer også å akseptere at folk involverer seg i ulik grad, sier Tjora.

Noen vil være veldig sosiale, mens andre har behov for mer alenetid. Det må være rom for begge deler.

– Dette kjenner vi igjen på en del arbeidsplasser. Man må ikke samarbeide eller følge andres rutiner hele tiden, det må også finnes muligheter for selvstyring. Det er viktig for at alle skal passe inn, sier Tjora.

Selvstyring er ikke bare viktig i jobbsammenheng, det gjelder like gjerne andre fellesskap.

– I et godt fellesskap ser man hva som er greit og ikke greit. Hvis for eksempel treåringen min løper alene nedover gata vil jeg gjerne at naboen som oppdager det løper etter og følger henne hjem. Det forventer jeg av et nabolagsfellesskap. Samtidig ønsker jeg ikke at samme nabo ringer på og forteller meg at hekken min bør klippes, forklarer han.

Et godt fellesskap er også preget av årvåkenhet heller enn overvåking. Det kan være et nabolag som legger merke til om noe går galt eller avviker fra rutiner. Eller det kan være på en arbeidsplass.

– Jeg forsket for mange år siden på

AMK-sentraler, som tar imot 113-oppring og koordinerer ambulanser. Der er årvåkenhet avgjørende. Man jobber tett og følger med på hva de andre gjør, og kan gripe inn dersom noe glipper, sier Tjora.

Behov for anerkjennelse. En tredje og avgjørende faktor i et godt fellesskap er anerkjennelse. Du blir sett som individ.

– Vi har alle behov for å bli sett, og kampen om anerkjennelse kan arte seg veldig forskjellig. I en skoleklasse er det ofte ulik evne til konsentrasjon. Negativ oppførsel eller uro kan være et tegn på å ville bli sett. Det samme er hærverk i en skolegård. Ofte er det uttrykk for at man ønsker anerkjennelse i et fellesskap, sier Tjora.

Behovet for å bli sett er minst like stort i jobbsammenheng.

– Noe av det viktigste en leder kan gjøre er å løfte frem prestasjoner i andres nærvær. Når noen har gjort noe bra trenger man å bli lagt

«Et godt fellesskap kjennetegnes av aksept for at folk er forskjellige.»

merke til, få ros, også foran andre. På universitetet hvor jeg jobber er det beinhard konkurranse. Det er for eksempel tøft å få publisert vitenskapelige artikler. Da er det viktig å løfte frem folk når de lykkes, sier Tjora.

Liten plass. Når mange kjemper om oppmerksomheten blir det liten plass til den enkelte. Sosiale medier er ekstremvarianten, hvor alle vil bli sett og få likes. Det er umulig å få oversikt over alt. Idet alle tilsynelatende gjør så mye bra hele tiden, mister også ros litt av sin effekt.

– Gode arbeidsplasser har ledere og kolleger som finner balansen for hva som bør anerkjennes – og når. Det er ikke meningen å få ros hver dag i lunsjen, det er det ingen for forventer. Men alle har et ønske om å kunne få være den de er, og bli sett og anerkjent for nettopp det, sier Tjora.

Økt prestasjonsfokus. Prestasjonsfokus er stort i mange sammenhenger, og det er økende. Både på skole, i jobb, på fritida og privat. Med det øker også behovet for sammenhenger hvor du kan slippe å prestere.

– Når prestasjonsfokus har blitt så stort, ser vi et økende behov for fellesskap hvor man

kan være seg selv – uten å skulle prestere. Sosiale medier har vært med på å underbygge prestasjonsfokus. Bildene som legges ut skal være spektakulære, noe du har fått til. Enten det er en fjelltopp som er besteget, sønnen som har fått en pokal, at du har kjøpt et nytt hus, eller tatt bilde av deg selv nok en gang. Alt du får kommentarer på er noe du har fått til. Det skaper mye stress, sier Tjora.

Festivaler. – I forkant av dette bokprosjektet har jeg forsket på mange festivaler. Og felles for dem alle er akkurat det: arenaer hvor du ikke skal prestere, bare være. Det representerer en unntakstilstand for de fleste av oss, fortsetter han.

Behovet for slike arenaer er trolig årsaken til at festivalene lever så godt. Her kan man slappe av, være seg selv, og ikke prestere på noen annen måte enn å være tilstede. Det koster ikke så mye å delta, så opplevelsen er også tilgjengelig for de aller fleste.

– Ferien kan ha noe av den samme effekten, men også der har prestasjonsfokus fått innpass. Vi skal vise bilder fra de mest eksotiske stedene, av store opplevelser, ekstreme aktiviteter og lykkelige mennesker, sier Tjora.

– På festivalen oppstår en felles opplevelse

av døgnrytmen, hvor de samme rutinene gjentar seg hver dag. Dette skaper en forutsigbarhet og trygghet for deltagerne. De vet hva som skal skje, og hva de kan forvente. Det skaper et slags døgnrytmisk fellesskap, sier han.

– Disse rytmene gjør også at de ulike festivaler blir lik hverandre og gjenkjennelige og trygge også for nye deltakere!

Ødeleggende fellesskap. I rekken av fellesskap finnes også dårlige fellesskap, eller fravær av tilhørighet.

– Destruktive fellesskap er fellesskap med destruktive effekter. Det kan for eksempel være pro-anoreksigrupper på Facebook, eller ulike grupperinger for terror og ekstremisme. Men man opplever de samme sosiale mekanismene som i andre fellesskap, og føler at man blir tatt vare på og sett, sier Tjora.

Ikke-fellesskap. Sett bort fra slike grupperinger, er dårlige fellesskap det man opplever som ikke-fellesskap. Fravær av tilhørighet.

– Et ikke-fellesskap er når du opplever at andre ikke bryr seg, at du faller utenfor. Et eksempel er romfolk eller tiggere på gaten. Mange føler et ubehag, og beskytter seg selv ved å ikke se på dem, sier Tjora. Dermed holdes de ute fra det norske fellesskapet – de er på en måte irrelevante.

– Selv er jeg bevisst på at jeg alltid skal se og hilse på dem som sitter på fortauet. Det betyr ikke at jeg gir dem noe, men jeg ser dem i øynene. Det gir en gjensidig anerkjennelse som er vesentlig, fortsetter han.

Selv om noen fellesskap blir overfladiske, handler det igjen om kampen om oppmerksomhet. Om å bli sett. Og det ligger en grad av tillit i handlingen som er med på å styrke fellesskapet.

Litt ekstra innsats. – Det å holde opp døra for en som kommer bak deg, eller ta ned bagasjen fra hylla for en du ser er mye lavere enn deg, er en bitteliten ekstra innsats for andre. Det handler om årvåkenhet og å observere at noen trenger litt assistanse. Det koster deg nesten ingenting, men kan bety så mye. Med en gang vi slutter å hjelpe hverandre på denne måten, får vi et dårlig fellesskap, avslutter Tjora. •

Foto: Sture H. Vareide

Elevfellesskap og internat

En viktig del av elevfellesskapet på skolen foregår utenom undervisningstid, og i internatet. Vi har derfor stilt fire internatledere spørsmålet: *Hvordan jobber dere med elevfellesskapet på skolen?*

Av Marit Asheim, journalist og informasjonsrådgiver i IKF

Ruth Silje Boklund

Internatleder, Grenland folkehøgskole:

Vi jobber mye med elevfellesskapet på korridorsamlinger som vi har annenhver uke hos oss. Her tar vi opp, reflekterer over og jobber med de praktiske og relasjonelle sidene ved å være et stort fellesskap som skal dele liv og dele hjem.

Vi har også fokusuker på for eksempel inkludering, når vi er litt ute i skoleåret. En uke der vi skal sette oss ved siden av nye mennesker i matsal og stue, en oppmuntringsuke der vi har det som fokusområde. •

Oddgun Trandokken

Internatleder, Valdres folkehøgskole:

Vi starter skoleåret med mye opplegg for å bli fort kjent med hverandre. Utover i året har vi forskjellige «happeninger» slik at elevene blir ristet litt sammen på nytt.

Her på skolen får vi også mange gode tilbakemeldinger på at elevene bor på rom med noen fra en annen linje. Dette gjør at de opplever å ha mer å prate om når dagen er over.

Vi bruker internattimen til å prate om hva som er viktig for å ha et godt miljø. Hva du kan bidra med, og hva du forventer av andre. •

Guro Brakestad

Internatleder, Solborg folkehøgskole:

I år har vi styrket kompetansen i arbeid med psykisk helse og livsmestring, gjennom undervisning, gruppearbeid og tilbud om enkeltsamtaler, i regi av ny internatlederrolle. Dette tilbudet har gitt gode tilbakemeldinger, hvor elevene får mulighet til å reflektere over eget liv og samspill med andre, samt sette mål i forhold til det sosiale. For noen handler dette blant annet om å knytte nærmere bånd med andre elever på skolen.

Vi har også vært heldige med flotte miljøarbeidere i år, som ser elevene og tar initiativ – for å inkludere både dem som oppsøker fellesskapet, og dem som av ulike grunner trekker seg mer bort fra fellesskapet. I tillegg samlet vi etter nyttår noen få elever fra alle klassene til en selvaluering om fellesskapet og trivsel på folkehøgskolen. Dette var veldig nyttig med tanke på hva som er forventet og ønskelig at personalet griper fatt i for å styrke trivsel og fellesskapet på skolen, og hva elevene selv kan gjøre.

Vi har stor tro på at samarbeid, åpen dialog med elevene og evne til å møte dem der de er, er noe av de viktigste forutsetningene for et godt elevfellesskap. Gangsamlinger og elevkvelder har også vært gode arenaer for å styrke elevfellesskapet, hvor elevene utfordres til samarbeid og det å lage noe sammen. •

Lin Katrin Mørken

Internatleder, Haugeun folkehøgskole:

Elevfellesskapet er kjempeviktig for oss. Å ha fokus på miljø og fellesskap er noe av det viktigste vi gjør for at elevene våre skal ha et fint år.

Vi har mange fritidsaktiviteter som foregår både på hverdager og i helgene. Vi sørger for at det er ulike miljøkvelder som gjør at de kan være sammen via ulike aktiviteter. Det er viktig at elevene bidrar inn i eget miljø, så aktivitetene arrangeres av både elever, andreårselever, lærere og klasser.

Vi har korridormøter med ulike fellesskapstema. Vi håper også at både morgenord og «tro og liv»-timer har en innvirkning på elevene, gjennom å bruke Jesus som forbilde.

Vi har mye fokus på fellesskap på reisene våre, og det å være på tur sammen gjør noe fint med akkurat det.

Vi prøver å være kjapt på hvis vi hører om problemer elever imellom. Da tar vi en samtale eller to. Å tørre snakke åpent om vanskelige ting med elevene bidrar til et bedre miljø. •

«Vis at dere setter pris på hverandre og ta varmt imot hverandre. Det gjør noe med elevene våre når de ser at de ansatte er oppriktig glade for å møte hverandre når de kommer på jobb.»

Kollegiet som nådefellesskap

Kristiansand Folkehøyskole har snart fullført sitt 3. skoleår. Det har vært mye prøving og feiling, og vi er blitt mange erfaringer rikere. En av de sterkeste og beste erfaringene, er styrken i stabsfellesskapet. Det at vi opplever å dra i samme retning og mot felles mål. At vi backer hverandre, hjelper hverandre og utfyller hverandre. At vi gleder oss til å møtes, og trives sammen også når det stormer. Hvorfor er det blitt sånn?

Av **Tor Inge Askeland**, rektor,
og **Hilde Grøthe**, lærer,
Kristiansand Folkehøyskole

Vi vil peke på tre faktorer vi tror har vært avgjørende for å få stabsfellesskapet til å fungere godt: Inkludere Gud, inkludere hverandre og inkluderende lederskap. I den rekkefølgen. Ikke flotte programmer, ikke spesielle aktiviteter, ingen eksperter som har svaret, men like verdier i bunnen – og vilje til åpenhet, ærlighet, raushet og tilgivelse.

Inkludere Gud. Kristiansand Folkehøyskole har siden første gang skolen ble påtenkt, vært et trosprosjekt. Det har derfor helt fra starten vært viktig for oss som stab å stadig inkludere Gud i det vi holder på med. Det gjør vi blant annet ved å be for hverandre, elevene og utviklingen av skolen ved begynnelsen av hver planleggingsdag. Da har vi en halvtimes opplegg med faste stasjoner, blant annet bønn for elevene, bønn for de ansatte, bønn for skolens utvikling, mulighet for personlig forbønn, stasjon med stillhet og mulighet for å tenne lys. Dette er alle ansatte med på. I tillegg har vi et frivillig bønnemøte med staben hver uke, og det hender rett som det er i hverdagen når noe står på, at vi stopper opp et par stykker sammen og ber noen

minutter inn i konkrete utfordringer. Det betyr ikke at alle ansatte på Kristiansand Folkehøyskole tenker likt om tro. Vi er alle underveis, og det er viktig for oss at de som for eksempel ikke er komfortable med å be høyt, også kjenner seg inkludert.

Bibelen. I tillegg til å være bevisste på å inkludere Gud gjennom bønn, ønsker vi å bygge vårt stabsfellesskap på Bibelens verdier. Bibelen er en praktisk bruksanvisning som gir ekstremt gode råd på ulike områder i livet, også når det gjelder hvordan vi skal bygge gode fellesskap. Ordet hverandre, som er sentralt i forhold til alt menneskelig fellesskap, er brukt over 100 ganger i det nye testamentet.

Det uttrykket som er hyppigst nevnt i Bibelen når det snakkes om hvordan vi skal behandle hverandre, er: «Hils hverandre med hellige kyss!» Det er selvfølgelig kultur-betinget, og ikke noe vi driver med. Men oversatt til vår kontekst kan det bety: Gi hverandre en god klem når dere treffes. Vis at dere setter pris på hverandre og ta varmt imot hverandre. Det gjør noe med elevene våre når de ser at de ansatte er oppriktig >>

<< glade for å møte hverandre når de kommer på jobb.

Oppfordringer i Bibelen. Noen av de andre sentrale oppfordringene fra Bibelen er: *Elsk hverandre inderlig, som søsken. Sett de andre høyere enn dere selv. Rom.12,10. Rottled hverandre med kunnskap og godhet. Rom.15,14 Tjen hverandre i kjærlighet. Gal.5,13. Snakk sant til hverandre. Ef.4,25. Vær gode mot hverandre, vis medfølelse og tilgi hverandre, slik Gud har tilgitt dere i Kristus. Ef.4,32 Trøst og sett mot i hverandre. 1.Tess.4,18. Oppbygg og oppmuntre hverandre. 1.Tess.5,11. Ikke baktal hverandre. Jak.4,11 Bekjenn syndene for hverandre og be for hverandre. Jak.5,16. Vær kledd i ydmykhet mot hverandre. 1.Pet.5,5*

Et fellesskap som fungerer på denne måten, er definitivt et trygt og godt sted å være.

Tydelige verdier. Det er mange utfordringer ved å starte en ny folkehøgskole. Men det er også noe fordeler. En av dem er at vi ikke må ta hensyn til tradisjoner, men kan legge premissene for arbeidet og finne ut hvordan vi vil gjøre ting helt fra bunnen av. Det er ikke ferdig lagte mønstre i samspillet mellom de ansatte, ingen som har fastlåste roller, og ikke en inngrodd kultur som gir foringer for samarbeidet. Vi er fri!

Så gjelder det å bruke mulighetene dette gir til å bygge et solid fellesskap. For oss på Kristiansand Folkehøgskole er det viktig å ha noen tydelige verdier i bunnen. Vi ønsker at stabsfellesskapet hos oss skal være tuftet på kristne verdier, og båret av ærlighet, respekt, tilgivelse og tillit.

Spille hverandre gode. I praksis handler det om at vi i stabsfellesskapet er trygge på at vi alle ønsker det beste både for hverandre og for skolen. Derfor er det som regel ikke truende om kolleger gir hverandre tilbakemelding på noe som kunne vært gjort bedre, om vi ser at de andre får flere elever, eller lykkes bedre med sine planer. Vi vil spille hver-

«Det har derfor helt fra starten vært viktig for oss som stab å stadig inkludere Gud i det vi holder på med.»

andre gode i stedet for å spille hverandre ut. Humor og ironi brukes flittig, men det ligger en tydelig kjærlighet i bunnen. Det er også lav terskel for å innrømme at man har tatt feil, og be om tilgivelse.

Snakke med og snakke om. Som et eksempel på det, tar vi med en episode fra en stabssamling for en tid tilbake. Da kom en lærer med følgende bekjennelse til resten av kollegiet:

«I det siste har jeg merket, stadig oftere, at jeg blander meg inn i og mener noe om det meste, også ting jeg egentlig ikke har noe med, og slett ikke trenger å mene noe om. Og da er veien dessverre kort fra å snakke med hverandre til å begynne å snakke om hverandre. Og her kommer jeg til bekjennelsen. Ikke det at det har vært noen organisert eller massiv form for baksnakking, men jeg har tatt meg selv i å snakke med noen av dere, og etterpå tenke, hvorfor sa jeg det? Førte det noen godt med seg? Var det med å bygge opp? Og flere ganger har konklusjonen blitt at nei, det gjorde det ikke. Jeg har gått over

grensene fra konstruktiv meningsutveksling til unødvendig kritikk. Og det er ikke bra.

Et eksempel så dere skal skjønne hva jeg snakker om: Forrige fredag var fire av dere på tur for å se på en seilbåt i Stavanger, blant annet begge minibussjåførene våre. På en valgfagsfredag med så mye logistikk! Det ble noe kommunikasjonssvikt rundt transport, og kokte derfor litt rundt lunsjtider, og jeg benyttet sjansen til å mene både det ene og det andre i samtale med flere av dere som var igjen her. Jeg som selv har to valgfag som holder til på skolen, jeg hadde ikke behov for transport verken for meg selv eller elevene mine en eneste meter, så hvorfor skulle jeg blande meg og snakke noe eller noen ned på grunn av det?»

En stund senere var det en annen lærer som gjennom bønn ble minnet om at måten han hadde tenkt om og snakket om en utfordrende elev hadde vært med på å begrense vedkommendes muligheter. Han tok dette opp i personalsamlingen samme ettermiddag, ba om tilgivelse for det han hadde sagt, og gav samtidig resten av kollegiet mulighet til å gi

ærlige tilbakemeldinger for å kunne fungere enda bedre i fremtiden.

Begge lærerne innrømmet feil, de ba om tilgivelse, og de fikk tilgivelse. Det er det som er så fantastisk i et nådefellesskap. Alle vet at ingen av oss er feilfrie, og at alle trenger tilgivelse. Vi trenger ikke prøve å gjøre oss selv bedre enn vi er. Vi får høre til med både våre svake og våre sterke sider, og nettopp når vi våger å vise svakhet, innrømme feil og la fasaden slå sprekker, kan tilliten bygges og tryggheten i fellesskapet styrkes.

Inkluderende lederskap. Å bygge en god stab er et fellesskapsprosjekt. Alle har både påvirkningsmulighet og medansvar. Likevel har ledelsen svært ofte en avgjørende betydning. På Kristiansand Folkehøgskole har ledelsen fra dag én vektlagt å ha en åpen dør både for ansatte og elever. Et uttalt mål er å lytte, inkludere staben i avgjørelser, delegerer både ansvar og myndighet, være imøte-

kommende i forhold til ulike mer eller mindre sprø initiativ, og ikke minst å vise vilje til å være løsningsorienterte. Det er viktig for ledelsen ikke å stå i veien for gode ideer, initiativ, engasjement og stor gjennomføringsevne hos de ansatte. Ledere står ofte i fare for å bli flaskehals i virksomheten, og derfor gis de ansatte stor grad av frihet til å forme sin egen arbeidshverdag, både når det gjelder mål, innhold og arbeidsmetoder.

Dette gir svært ofte positive ringvirkninger ved at engasjementet og entusiasmen i staben øker, og de ansatte opplever jobben som meningsfull. Og når man opplever mening, mestring, medbestemmelse og moro som gode faktorer i hverdagen, tåler man mer friksjon i forhold til enkeltsaker og vanskelige situasjoner. Ledelsen forsøker å legge til rette for at mangfoldet i staben får blomstre, at det kjennes trygt å by på seg selv,

noe som styrker ønsket om å bidra til fellesskapet.

Perfekt? Betyr dette at vi har en perfekt stab og fikser alt? Absolutt ikke! Den enkelte ansattes glødende engasjement for elevene, kollegene og skolen som helhet er et fantastisk utgangspunkt, men vi må ta innover oss at det likevel tar tid å bygge en sunn skolekultur som vil tåle medgang og motgang. Vi ser at vi gjør en god del feil, jobber tidvis ineffektivt og at vi på mange områder har stort forbedringspotensial. Men stadige små steg i riktig retning bidrar til å skape positive forventninger og mest fokus på det som fungerer framfor det som ikke fungerer. •

«Det er viktig for ledelsen ikke å stå i veien for gode ideer, initiativ, engasjement og stor gjennomføringsevne hos de ansatte.»

Et Kristus-sentrert fellesskap

Dietrich Bonhoeffers bok inspirerer og utfordrer fortsatt.

Av Tom Arne Møllerbråten

Den tyske teologen og presten Dietrich Bonhoeffer var blant de siste Hitler-Tyskland klarte å ta livet av før det grusomme riket tapte krigen i 1945. Bonhoeffer var motstandsmann og med i gruppen som planla et kupp mot Hitler. Det kostet ham livet. 9. april 1945 ble han henrettet, 39 år gammel, på direkte ordre fra Himmler. Bonhoeffer har blitt stående som en av det 20. århundrets mest kjente teologer, og flere nokså ulike teologiske retninger henter inspirasjon fra hans bøker. I 1939 ga han ut boken *Et liv i fellesskap*, en bok det er verdt å stoppe litt opp ved i et temanummer om fellesskap.

Bonhoeffers tema i denne boken er det kristne fellesskapet. Hva er det, og hva skiller det fra andre typer fellesskap? Svarene han gir og hans utlegning om det kristne fellesskapet er både inspirerende og utfordrende. Hos meg treffer han en nerve. Slik må det være, tenker jeg mens jeg leser, og ser samtidig at et kristent fellesskap skildret slik han gjør, vil kreve en omstilling i mitt eget hode til hva det skal være. Jeg har lyst til å dele dette med de som jobber på de kristne folkehøgskolene. Kanskje det kan være utgangspunkt for samtaler i personalet? På våre folkehøgskoler kan vi jobbe med ulike typer fellesskap samtidig, det er vår styrke, og det er et stort privilegium at vi også kan invitere hverandre og våre elever inn i et kristent fellesskap. Bonhoeffers bok bør leses i sin helhet (Utgitt under tittelen *Fellesskap og bønn*, Luther Forlag 2012), men her kommer noen utdrag.

En nådegave. «Det er ingen selvfølge for en kristen at han får lov til å leve blant kristne. Jesus Kristus selv levde midt iblant sine fiender», begynner Bonhoeffer, og sitatet gjør ekstra inntrykk når vi vet at dette skulle han selv få kjenne på kroppen de neste årene. «Når kristne allerede her, i tiden mellom Kristi død og den

ytterste dag, får lov til å leve i et synlig fellesskap med andre kristne, er det bare som en nådig foregripelse av de siste ting. Det er Guds nåde at en menighet får lov til å samle seg synlig i denne verden om Guds ord og sakramenter.» Alle kristne som av en eller annen grunn ikke har anledning til å delta i dette fellesskapet, vet dette, skriver Bonhoeffer. Men de som opplever dette fellesskapet hver dag, står i fare for å glemme at det er «en nådegave fra Guds rike».

Å være kristen i et fritt og demokratisk land som Norge har nok sine utfordringer, men det er ingen stengte veier for at vi kan samles, at vi kan feire gudstjenester, og heller ikke for at vi kan drive kristne folkehøgskoler. Og kanskje nettopp dette gjør at vi ikke ser storheten i dette, slik Bonhoeffer minner oss på. Når noe blir en rutine, glemmer vi at det egentlig ikke er en selvfølge. Han sier at dette fellesskapet kan bli tatt fra oss når som helst, det skjer jo andre steder i verden. «Derfor bør den som for tiden får lov til å leve sitt liv i fellesskap med andre kristne, prise Guds nåde fra dypet av sitt hjerte. Han bør takke Gud på kne og erkjenne: Det er nåde, intet annet enn nåde, at vi også i dag får lov til å leve i fellesskap med andre kristne.»

Ved Jesus Kristus og i Jesus Kristus.

Hva er da et kristent fellesskap til forskjell fra andre fellesskap vi inngår i? Det er viktig for Bonhoeffer at vi her vet hva vi snakker om, for det handler verken om at vi har kristent fellesskap fordi vi er like, eller fordi vi tenker likt, og heller ikke fordi vi er spesielt gode på å få det til. «Det kristne fellesskap betyr fellesskap ved Jesus Kristus og i Jesus Kristus.

«Det er nåde, intet annet enn nåde, at vi også i dag får lov til å leve i fellesskap med andre kristne.»

Det finnes ikke noe kristent fellesskap som er mer, og heller ikke noe som er mindre enn dette.» Det som gjør et menneske til en kristen kommer ikke innenfra, men helt og fullt utenfra: «Han lever helt av og under Guds ord.» Og nettopp derfor trenger vi også fellesskapet, for å formidle Guds ord til hverandre. «Der hvor én blir truffet av det, der sier han det videre til en annen. Gud har villet at vi skal søke og finne hans levende ord i brødrenes vitnesbyrd, i menneskenes munn. Derfor trenger den kristne en annen kristen som sier Guds ord til ham. Han trenger ham igjen og igjen fordi han blir usikker og motløs. [...] Kristus i eget hjerte er svakere enn Kristus i Ordet fra en bror. Hjertet er usikkert. Ordet er sikkert. Dermed er samtidig målet tydelig for alt fellesskap blant kristne. De møter hverandre som budbærere av frelsesbudskapet.» Kristne er rett og slett avhengige av hverandre, avhengige av fellesskapet der man minner hverandre om Guds ord om nåde og oppreisning.

Ikke ønsketenkning. For Bonhoeffer er det avgjørende viktig å slå fast at det kristne fellesskapet ikke er et ideal vi skal virkeliggjøre, ikke noe drømmefellesskap, ikke noe som har med ønsketenkning å gjøre, men at det rett og slett er «en guddommelig virkelighet» vi får ta del i. Det er noe som er. Når kristne prøver å bygge et fellesskap ut fra et ønskebilde, går det galt. Da taper virkeligheten. «Den som drøm-

«Den som elsker sin egen drøm om et kristent fellesskap mer enn det kristne fellesskapet selv, han ødelegger ethvert kristent fellesskap. Slik er det selv om hans kjærlighet er aldri så personlig og ærlig, alvorlig og oppofrende ment.»

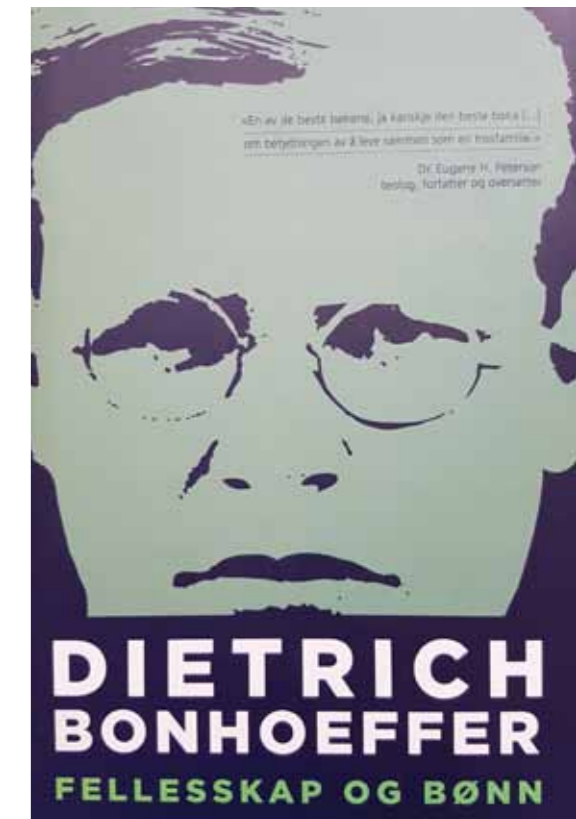
mer om bildet av et fellesskap, han krever at det blir virkeliggjort av Gud, av den andre og seg selv. Han går kravfull inn i det kristne fellesskapet, oppretter sin egen lov og dømmer sine søsken og Gud selv etter den.» Når dette drømmebildet ikke oppfylles, blir drømmeren til en anklager. «Den som elsker sin egen drøm om et kristent fellesskap mer enn det kristne fellesskapet selv, han ødelegger ethvert kristent fellesskap. Slik er det selv om hans kjærlighet er aldri så personlig og ærlig, alvorlig og oppofrende ment.»

Faren ved ønskedrømmefellesskapet er at det ikke er plass til vanlige syndige mennesker der, de som har sine ting å kjempe med, eller de som ikke oppfyller våre drømmer. Nei, vi skal takke for de vi faktisk har med å gjøre, mener Bonhoeffer, de vi faktisk lever sammen med. «For er ikke den bror som synder allikevel alltid min bror som jeg står sammen med under Kristi ord, også når synd og misforståelser tynger livet i fellesskapet? Bli ikke hans synd alltid en ny anledning for meg til å takke for at vi begge får lov til å leve under den ene, tilgivende Guds kjærlighet i Jesus Kristus? Vil ikke nettopp den tiden den store skuffelsen over min bror varer, være enestående nyttig for meg?»

Dette høres så bra ut, men jeg tror vi alle ser hvor krevende dette noen ganger kan bli. På den annen side, hvem kan forvente at et fellesskap ikke også er krevende?

Søsken gjennom Kristus. Igjen dreier det seg om å ha fokus på hva som konstituerer det kristne fellesskapet. «Den ene er bror for den andre bare gjennom Jesus Kristus. Jeg er bror til en annen gjennom det Jesus Kristus har gjort for meg og mot meg. Den andre er blitt min bror gjennom det Jesus Kristus har gjort for og mot ham. At vi er søsken bare gjennom Jesus Kristus, er en kjensgjerning av umåtelig betydning.» «Å utelukke de svake og uanselige, de som synes ubrukelige, fra et kristent livsfellesskap, kan likefrem bety å utelukke Kristus. Hos den fattige bror banker Kristus på døren.»

Åndelig fellesskap. Til slutt: Det kristne fellesskapet er et åndelig fellesskap. Bonhoeffer setter opp visse kjennetegn på dette fellesskapet. Grunnlaget for fellesskapet er sannheten, og den kommer utenfra. Det er ikke bygd opp av fromme mennesker, kun av mennesker som er kalt av Kristus. Det vil si alle som tar imot Kristus. Det er pre-

get av ydmykhet i møte med hverandre, og sentralt står tjenesten overfor hverandre. Det er Guds ord som råder, ikke mennesker med spesielle talenter og erfaringer. All makt, ære og herredømme er overlatt til Den hellige ånd, ikke noe menneske. Det er viktig å se hva Bonhoeffer vil her, han vil bort fra et fellesskap preget av at vi tar oss til rette overfor hverandre, at vi fremhever noen som viktigere enn andre, og at vi vil bestemme hva fellesskapet skal preges av ut fra våre personlige ønsker og begjær. Et åndelig fellesskap søker noe annet enn alt dette. Og det kan det kun få hvis Kristus får være sentrum. «Vi tilhører hverandre bare gjennom Kristus, men gjennom Kristus tilhører vi også virkelig hverandre helt og fullt for all evighet.»

Bonhoeffer setter det kristne fellesskapet langt høyere enn jeg har gjort i mitt eget liv. Jeg drømmer stadig om hva det kunne være, men har nok da en tendens til å tenke for smått om det som faktisk er. Disse utfordringene fra Bonhoeffer trenger jeg. Jeg blir ikke ferdig med dette med det første. •

Utdrag fra Det norske akademis ordbok (naob.no)

Søkeord: Fellesskap

ETYMOLOGI: av norrønt félagsskapr; jf. dansk fællesskab

BETYDNING OG BRUK

1) det å ha noe felles med, høre sammen med (noen)

EKSEMPEL

- en følelse av fellesskap

SITATER

- den eneste i verden, som han syntes han hadde noget inderlig fællesskap med
(**Sigrid Undset: Vaaren 156**)
- jeg savner fellesskapet som kirkegjengerne sikkert føler der de flokker seg ved inngangen til gudshuset sitt
(**Jon Michelet: Brev fra de troende LBK**)

2) gruppe, (løs) sammenslutning av mennesker (med felles bakgrunn, bosted, interesser e.l.)

EKSEMPLER

- et faglig fellesskap
- et åndelig fellesskap

SITATER

- det stabile samfunnet, det ensartede og trygge fellesskapet
(**Finn Carling: Frokost i det skjønne LBK**)
- [kirken] er både en synlig institusjon som samler de døpte, og et evig eskatologisk fellesskap som først vil fremstå som rensert etter dommen
(**Trond Berg Eriksen: Augustin 14,9**)
- jeg føler meg på en litt latterlig måte som en del av et fellesskap
(**Trude Marstein: Plutselig høre noen åpne en dør LBK**)
- på skolen skal en stor gruppe barn innordne seg i et fellesskap
(**Kathrine Wegge: Skolestartboka LBK**)
- jeg er en del av fellesskapet på denne bussen, i denne byen, i dette samfunnet
(**Tom Henning Dalbak: Spinn LBK**)
- overført den største sorg og den største glede må ty til tårenes fellesskap!
(**Herman Wildenvey: Samlede Dikt I (1957) 288) Fellesskap**)

Foto: Helena Lopes, Unsplash.com

Fem nøkkelfaktorer til samspill

Utdrag fra artikkelen «Slik yter vi mer» på forskning.no

Forskerne identifiserer fem nøkkelfaktorer for å oppnå samspill.

- 1) Vi vil vinne sammen. For det første må medarbeiderne både ha vilje og evne til samspill. De ønsker å lære av hverandre og gjøre hverandre gode, og de erkjenner at det eksisterer en gjensidig avhengighet mellom dem.
- 2) Kunnskap om hverandre. Medarbeiderne har kunnskap om hverandres sterke og svake sider. Det er avgjørende å vite hvem som kan brukes til hva.
- 3) Respekt for fagkunnskap.
- 4) Respekt for personlige grenser.
- 5) Kan stole på hverandre.

I tillegg til å kunne spille godt sammen, må medarbeiderne også være samstemte i sin innsats.

Faktorer for samstemthet

- 1) Forstå verdiskaping. Det er viktig å ha en felles forståelse av hva vi holder på med, hvilke verdier som skapes og hvordan (omtales ofte som visjon og forretningsidé).
- 2) Forstå og akseptere virksomhetens strategi
- 3) Forståelse av egen rolle i tilknytning til strategi og plan.
- 4) Tillit til ledelsen.

To forutsetninger

BI-forskerne har med utgangspunkt i sine studier identifisert ytterligere to forutsetninger for å lykkes med å skape fremragende resultater.

– Medarbeiderne må ha høye ambisjoner og en orientering mot innovasjon og verdiskaping i forhold til kunder og omverdenen, fremholder Andersen og Sæther.

I tillegg må ledelse på alle nivåer innta en involverende holdning vis-à-vis medarbeiderne, og bidra til en aktiv og reflektert utvikling av kulturen.

Foto: Hans Olav Rein

Teksten er et utdrag fra forskning.no (<https://forskning.no/samfunn-arbeid-ledelse-og-organisasjon-naeringsliv-okonomi/2008/04/slik-yter-vi-mer>), som igjen er bygget på: **Andersen, Svein S. og Sæther, Øyvind (2008): Kompetansemobilisering for prestasjonsutvikling. Magma nr. 1/2008 (utgitt av Fagbokforlaget).**

Stå løpet ut

– Liker ikke konflikter, men trigges av dem

Noen blir lagt merke til på grunn av høyt volum, eller fordi de vil vise seg fram. **Arvid Kopperdal** er av den milde, rolige typen som vokser seg inn på mennesker med sin nærhet i samtaler og engasjement. Som organisasjonskonsulent i Norges Kristelige Folkehøgskolelag siden 1998 er han en person som alle som har befatning med den kristne folkehøgskole kjenner godt, nettopp med sin tilstedeværelse – og store kunnskap om den folkehøgskolebevegelsen som han har tjent i 37 år. Vi møtte ham til en samtale om organisasjonens og Arvids folkehøgskolehistorie.

Av Geir Ertzgaard, lærer på Solborg folkehøgskole, foto: Geir Ertzgaard og Mette Røstum

Trivsel i jobben. – I disse tider hvor folk står i kø for å kreve sin AFP, har du valgt å stå løpet ut som en av nøkkelpersonene i den kristne folkehøgskolebevegelsen. Hvorfor stå løpet ut?

– Jeg har trivdes i jobben, og har ikke kjent på verken psykisk eller fysisk slitasje. Å være organisasjonskonsulent er en jobb der erfaringer og gjentakelser gjør at det er en fordel å ha vært borti ting før. Folkehøgskolekontoret har også vært et godt arbeidsmiljø, i IKF og NKF, og det at hele folkehøgskolelandskapet flytta sammen, er en god ting som jeg har trivdes godt med. Mange impulser til god folkehøgskole har kommet fra Folkehøgskoleforbundet, som det heter nå.

– Folkehøgskoleforbundet har en god og bevisst Grundtvig-tradisjon, og er flinke til å understreke dialog- og samtaleperspektivet. Dette gjelder de folka jeg har møtt på kontoret. Det er nok større forskjeller ute i landskapet enn sentralt. 68-generasjonen slo mer inn i frilynt folkehøgskole, så det var en periode der den kristne dimensjonen nok for noen var et problem – en del enkeltpersoner prøvde å distansere seg fra den kristne folkehøgskoletradisjonen. Jeg opplever at det de siste årene har vært mer nysgjerrighet for og interesse rundt den kristne folkehøgskoletanken, en større nysgjerrighet og åpenhet for det vår grein av rørsla står for. Tor (Grønvik) har vært flink i denne sammenhengen, han har stått for en kulturåpen kristendom.

Fra skepsis til åpenhet – Har det tette samarbeidet om markedsføring hatt betydning for dette?

– Samarbeidet på infosiden har gitt større forståelse og tillit mellom grenene. Samtidig har det vært mye samarbeid også på skoleutvikling og fagforening som har bidratt til den gode tonen mellom organisasjonene.

– Er «krigsherrenes» tid forbi?

– Tidligere i organisasjonens historie – i tiden før Tor – var det nok flere medlemmer i begge leirene som var skeptiske til samarbeid. I frilynt folkehøgskole var det også en del ortodokse ideologer som mente at den kristne folkehøgskolen var for faglig orientert, mens frilynt folkehøgskole sto for dialog og elevsentrert utvikling. Selv tenker jeg at i en samtalesituasjon er det er naivt å tenke at man ikke som lærer eller ansatt har en autoritet, men at man skal være seg bevisst sin rolle, og vise respekt og praktisere dialog.

– Hvem har beveget seg mest?

– Vi i NKF har i større grad beveget oss mot en åpnere holdning, og større respekt for elevenes egne valg. Men bevegelsen har vært begge veier, og det har vært stor grad av imøtekommenhet fra begge folkehøgskolegreinene. Sentralt er det et trygt og tillitsvekkende klima for dialog. Vi må ikke skjule noe, og hvis kristendomsforståelsen er integrert i min person, er det ikke noe å frykte. Man tåler enighet og uenighet bedre hvis man er ærlig og tydelig. >>

«Jeg opplever at det de siste årene har vært mer nysgjerrighet for og interesse rundt den kristne folkehøgskoletanken, en større nysgjerrighet og åpenhet for det vår grein av rørsla står for.»

<< **Veien inn i folkehøgskolen.** Arvid er født inn i folkehøgskolen, og vokste opp på Rauma, nå Molde folkehøgskole, hvor faren var sløydlerer. Etter gymnaset gikk veien til Solborg der han gikk på studentlinja før studentlivet fortsatte i Volda. I studentmiljøet i Volda kom han i kontakt med KFUM-miljøet, noe som senere skulle vise seg å bli en døråpner til en jobb på Rønningen. På Menighetsfakultetet ble han spurt om å være idrettssekretær i Ungdomsforbundet, hvor han ble i 6 år.

– Ungdomsforbundet hadde hvert år organisasjonsdag på Rønningen. Kjell Grønner kjente til min folkehøgskoleinteresse og spurte om jeg ville bli kontaktlærer for Ungdomsforbundet på Rønningen. På den tiden hadde eierorganisasjonene Ungdomsforbundet og Det Norske Misjonsselskap hver sin kontaktlærer på skolen, og jeg ble spurt om jeg kunne tenke meg jobben. Styret strødde på sand, og dermed var jeg inne i folkehøgskolen. Dette var i 1981, først Rønningen, så mer og mer NKF, fra 60% stilling som organisasjonssekretær på NKF-kontoret i 1998, til først 80%, så full stilling fra 2008. Jeg kom nok inn i NKF fordi Tor og ledelsen i NKF den gangen visste om meg fra mange tillitsvalgtekurs på Fefor. Jeg hadde også vært varamedlem i NKF-styret i en periode. Tor ringte og spurte

om jeg ville søke på stillingen som organisasjonskonsulent i NKF-sekretariatet.

Eiervilfolkehøgskole. Somorganisasjonssekretær har Arvid fått bred innsikt i mange sider ved den kristne folkehøgskolebevegelsen, fra de ansattes side og i møte med skoleeiere.

– *Hva tenker du om eierpåvirkningen?*

– Det er naturlig at eier har ønsker og mål for folkehøgskolen, og vil være med i diskusjon om innhold og profil. For meg er det et stort poeng at skolen har stor pedagogisk frihet, men det er viktig å invitere eier inn i aktuelle debatter. Skolen skal forme innhold og pedagogikk. På Rønningen har de alltid vært gode til å la styre og stab møtes. Det har vært en god balanse, og åpenhet for ideer begge veier. Suksessfaktoren for KFUK-KFUM som eier, er at eier vil folkehøgskole og ser på skolen som et ressurscenter for organisasjonsutvikling. På Rauma, i min oppvekst, ble for eksempel folkehøgskolen mer liberal enn eierorganisasjonen og bidro slik til større romslighet i utvikling av eierorganisasjonen.

– *Kan folkehøgskolene være en trussel mot eierorganisasjonen? Kan for eksempel arealene skolene besitter bli en ressurs til andre ting – realisering av eiendom for å sikre drift?*

– Eier må som sagt ville folkehøgskole.

En del styrer ser at skolene greier seg selv, men det kan føre til en passivitet som jeg mener er uheldig, fordi man ikke utnytter et potensiale som ligger i et samarbeid. Eier må vise raushet og rom.

De store utfordringene. Gjennom 37 år har Arvid fått med seg store endringer i folkehøgskolen, og det som var utfordringer i 1981 er ikke nødvendigvis de samme utfordringer skoleslaget møter i dag.

– *Det er få som har mer kjennskap til folkehøgskolen enn det du har, og i din funksjon har du hatt muligheten til å se skoleslaget med et lite skråblikk. Fra ditt ståsted, hva er de største utfordringene og mulighetene i folkehøgskolen anno 2018?*

– Særpreget med folkehøgskolen er det sosialpedagogiske arbeidet. Jeg mener det er en liten fallitterklæring at vi aldri har greid å lage en utdanning i sosialpedagogikk for folkehøgskoleansatte. Linjene har blitt så spissede og kjernefagene så svake – lærerne kan være gode på aktiviteter, men har ikke så god skoloring i allmenndanning og personlighetsutvikling, – som jo er hovedmålsettingen i folkehøgskolen. Så jeg har tenkt at vi kan utvikle kurs eller utdanning i dette. Arbeidsveiledning er et godt redskap i denne sammenheng. Det har vært viktig og riktig at NKF organiserer ABV-

«Det kan også være andre grunner til at det er relativt få konfliktsaker: I kristelige miljøer kan man stå i fare for å feie ting under teppet. Man er ikke så flinke til åpent å drøfte saker.»

grupper (Arbeidsveiledningsgrupper) med én deltaker fra hver skole. Dette gir større mulighet for åpenhet og grundigere veiledning. Arbeidsveiledning bidrar til økt sosialpedagogisk kompetanse fordi det handler om å bli kjent med seg selv. I en folkehøgskoleutdanning vil slike tema være aktuelle – og denne type utdannelsen burde ha kommet for lenge siden som et tilbud til de ansatte.

– For rørsla som helhet er det uformelle og tette forholdet mellom ansatte og ledelse, på godt og vondt, en problemstilling. Vi jobber på samme lag. Men det kan oppstå konflikter når man blander roller. Fleksibilitet er bra, men det kan skygge for lover og regler. Den uformelle nærheten kan skape en god korpsånd, men det krever desto mer bevissthet – spesielt fra en rektors synsvinkel.

Flere medlemmer. – En annen utfordring er å få til en økning av NKF sitt medlems-

tall på noen enkeltskoler. Jeg tror at noe av grunnen er at fagforeningstankegangen er nedadgående i hele samfunnet. Men det er hyggelig at NKF har hatt medlemsvekst den siste tiden. Jeg tror også grunnen til lav oppslutning om fagforeningen er at det på en del skoler ikke er lokallag. Jeg ser at medlems-tallene øker når det brenner under beina på noen, for eksempel hvis rektor har «kjørt litt hardt på». Folk vil være med i NKF mer fordi det er en rørsla enn at man tror at man får bruk for fagforeningen.

– Det kan også være andre grunner til at det er relativt få konfliktsaker: I kristelige miljøer kan man stå i fare for å feie ting under teppet. Man er ikke så flinke til åpent å drøfte saker. Vi ser heller ikke så mye av *New Public Management*-tankegangen i kristne skoler, hvor leder er mer administrator enn leder og hvor man styrer etter forhåndsbestemte og forhåndsdefinerte mål. Dessuten

har man i den kristne folkehøgskolen ofte en felles visjon for arbeidet både blant ansatte og ledelse, og da er det lettere å dra i samme retning.

Jeg har vært med på noe som betyr noe. – *Vi oppfatter deg som en mild, snill og nesten konfliktsky person. Når du står foran en forsamling, ser vi en person som brenner for jobben og som vil oss som hører på godt?*

– Jeg liker ikke å være i konflikt, men ser jeg at det er ting jeg mener skal rettes på, så tar jeg en fight. Men da må det være ting som nærmer seg en grense. Når det spisser seg til, kan jeg ta en kamp. Jeg håper og tror at jeg har blitt tryggere med årene. Det er ikke et ideal å være for skarp i kantene. Jeg håper å være tydelig men lyttende. Jeg har lært etter hvert å ikke være for rask og bastant.

– *Er det noen ting som har vært vanskelige?*

– Når det spisser seg til, når det handler om saker som berører de ansatte, merker

>>

<< jeg at jeg kjenner mange i landskapet. Den kristne folkehøgskolen er en liten familie, så det kan være krevende å fronte saker mot folk du i noen grad kjenner og har med å gjøre senere. Men jeg ligger ikke våken om natta. Heldigvis er de aller fleste sakene av enklere karakter, – som saker knyttet til lov- og avtaleverk. Personalsaker er mer utfordrende. Jeg føler også at jeg ikke har lykkes med å bidra til økt NKF-medlemskap på enkelte av våre skoler.

– *Hva gir mest glede i jobben?*

– Jobben har vært svært meningsfull – jeg er med på noe som betyr noe for ansatte og dermed indirekte for elevene. Vi er ikke så mange medlemmer, men vi når likevel langt. Vi er også tett på medlemmene, fordi vi er små. Vi har en organisasjonsidentitet som man for eksempel ikke har i store organisasjoner som Utdanningsforbundet. Samtidig er vi en idéorganisasjon. Er det stille på fagforeningsfronten er det et godt tegn – da fungerer arbeid og samarbeid på arbeidsplassene godt.

Mennesket Arvid. – *Hvem er så mennesket Arvid Kopperdal? Hva gir dagene mening?*

– Jeg er med i frivillig arbeid i menighet, er med i områdeutvalget i Det Norske Misjons-selskap, og en guttegjeng har vandregruppe hver fredag som utforsker Oslo og omegn. I vinter har det blitt skitur 14 fredager på rad, dessuten er jeg glad i trening og friluft, sykle, jogge.

– Øst-Europa har blitt en hobby etter en del turer dit. Det førte til at jeg tok grunnfag i Russland og øst-europakunnskap på Universitetet i Oslo. Det var reiser med Rønningen til Polen som ga interesse, og som var bakgrunnen for at jeg tok faget.

– Rønningen var et veldig bra sted å jobbe, jeg bodde der i 26 år, og barna vokste opp der. Der hadde vi også et godt kollegafelleskap. Men jeg ble sliten av total-jobbsituasjonen, selv om jeg ikke tenkte mye på det da jeg bodde der. Jeg fikk brukt meg selv, men ønsket altså en jobb med en annen døgnrytme. Jeg syntes også det var spennende med organisasjonsarbeid, og i NKF fikk jeg jobbe sammen med andre for en viktig sak.

I dag bor Arvid sammen med fru, Eva, i en leilighet på Fornebu, og er engasjert i

Arvid Kopperdal takker for seg etter 37 år i folkehøgskolen.

lokalmenigheten, i NMS og i tur-klubben sin. Barna har flytta ut for lenge siden alle fire, og driver med alt fra dans og ballett til regnskap og økonomi, og bor i fra Oslo til Malaga. Det er ikke alltid de som slår hardest på tromma som har størst gjennomslagskraft, noen ganger kommer man like langt,

om ikke lenger med mildhet, snillhet og stille erfaring. Det er vanskelig å måle Arvids betydning for folkehøgskolen siden han begynte på Rønningen i 1981, men det er en mann med stor kontaktflate og mange mennesker som ser med stor respekt på ham når han nå slutter av etter 37 år i folkehøgskolen. •

Om Grundtvig, genmodifisering og bærekraft

Av Sidsel Børresen, biolog og tidligere folkehøgskolelærer

Aret 1970 var FN's internasjonale naturvernår. Samme år ble det moderne naturvernet tema i den offentlige debatten her hjemme, mye på grunn av Mardøla-aksjonen mot vannkraftutbygging, der kjente filosofer og naturvitere lenket seg fast foran anleggsmaskinene. På en del folkehøgskoler ble det i årene som fulgte opprettet miljøvernkurs, der forholdet mellom menneske og natur var det sentrale perspektivet.

I 2018 står vi i en ny situasjon: Nå er det ikke bare spørsmål om å ødelegge den naturen vi har. Vi har fått redskaper som kan *endre* både oss selv og naturen i løpet av kort tid og på irreversible måter. Det dreier seg om moderne genetik, et fagfelt der utviklingen nå skjer enormt raskt. Dette har løftet spørsmålet om forholdet mellom menneske og natur til et nytt nivå. Vil menneskene greie å håndtere denne teknologien? Hvilke retningslinjer, hvilken etikk, skal gjelde i dette feltet? Hvem skal vi lytte til: Forskerne, storkapitalen eller politikerne? Hvordan kan folkehøgskolene forholde seg til dette?

Bakgrunn for folkehøgskolenes opprettelse. På 1700-tallet hadde opplysnings-tiden feid som en frigjørende vind over Europa. Den samfunnskritiske åndsretningen

krevde innføring av folkestyre og menneskerettigheter. Den bygget på en tro på at man gjennom opplysning – først og fremst om naturvitenskap og filosofi – kunne danne et bedre menneske og et bedre samfunn. Teologen og presten N.F.S. Grundtvig mente at opplysning av hele folket, ikke bare eliten, var en forutsetning for at menneskene kunne bli myndige deltakere i et fremvoksende demokrati. Med sin posisjon og sine personlige egenskaper nådde Grundtvig i stor grad fram med sitt budskap gjennom opprettelse av folkehøgskoler for ungdom av folket i bondesamfunnet. Basert på opplysning og kunnskap skulle det være menneskeverdet og menneskenes frihet som ga den enkelte rett til, og ansvar for, å gjøre valgene for sitt eget liv.

Hva blir så folkehøgskolens grunntanker oversatt til utfordringene i dagens samfunn? Vi oversvømmes av informasjon, spesielt om alt som går i feil retning. Globalisering og internett drar oss med inn i klimaproblemer, konflikter og katastrofer fra hele verden. Det er lett å tenke at folkehøgskoleåret skal være et friår fra alt dette, og det er viktig. Men skal folkehøgskolen bare bli et slags sukkertøy, som en utslitt og mismodig ungdomsgenerasjon kan suge på i åtte måneder? For så å vende tilbake til den virkelige verden, kanskje enda mer motløs, og ta opp igjen slitet for å prestere?

Dagens elitekunnskap. Avstanden mellom elitekunnskap og folkekunnskap eksisterer også i dag, og på noen områder er mulige konsekvenser av elitekunnskapen mer dramatiske enn noen gang. Ikke minst er den kunnskapsmessige avstanden mellom forskere og folk flest svært stor når det

gjelder moderne genetik. Folk som ellers har god allmennkunnskap rygger ofte tilbake når det blir spørsmål om gener, mutasjoner, DNA, og ikke minst genmodifisering. Her finnes det en kunnskapskløft mellom forskere og folk flest som er et reelt demokratisk problem. Samtidig er det et problem at forskernes spesialkunnskap dreier seg om svært avgrensede fagområder.

Genteknologien har utviklet seg mye siden den spede starten på 1970-tallet. Men aldri har utviklingen gått så fort som de siste årene da nye, mer presise metoder for å endre gener er blitt utviklet. Dette kalles genredigering, og den mest anvendte metoden ble lansert i 2012 og har navnet CRISPR. Metoden kan anvendes innen human medisin og innen matproduksjon. Andre mindre hyggelige anvendelser er biologiske våpen og bioterror, samt gendoping.

Til nå er det den humanmedisinske anvendelsen av genteknologien som er mest debattert i det offentlige rom, spesielt forsøket på å lage designerbabyer. Samtidig kan terapeutisk anvendelse gi store muligheter, og hjelpe mange. Men debatten om designerbabyer fører oss raskt over i den filosofiske retningen transhumanisme. Vil menneskene greie å håndtere denne teknologien? Dette er et stort tema, som burde stå på dagsorden i dagens folkehøgskoler. Spørsmål om bruk av nye metoder innenfor matproduksjon er også svært aktuelt. Mange tror vi kan få nye, forbedrede genmodifiserte organismer (GMO) ved hjelp av genredigering.

Genteknologi og matproduksjon. Det står i dag en kamp om maten i verden. FN's beregninger viser at det produseres mer >>

<< enn nok mat til å mette verdens befolkning. Samtidig vet vi alle at millioner av mennesker havner i hungersnød både på grunn av krig og klimakriser, og det er ikke blitt mindre av disse situasjonene de siste årene. Det største problemet er den urettferdige fordelingen av matressursene. En viktig drivkraft i urettferdigheten er store multinasjonale selskaper som har gått inn i matproduksjon over hele verden og kun har profitt som mål. Ved å bruke GMO som «brekkstang» sikrer de seg full kontroll ved at bønder må skrive under på kontrakter som forbyr bruk av såfrø fra egen avling. Genmodifiserte såfrø må hvert år kjøpes fra selskapene til høy pris. Kapitalinteresser kjøper opp jordressurser i fattige land, landbruket blir stadig mer industrialisert, og bruken av GMO fungerer som en «motor» for industrilandbruket. At FN har pekt på småskala landbruk som det beste for å sikre verdens matproduksjon, blir oversett.

De GMO-ene som i dag brukes i matproduksjon er enten sprøytemiddelresistente (som tåler mer sprøytemiddel), eller insektresistente (som produserer sin egen insektgift). Men man prøver også å lage GMO-er med mer høyverdige formål som økt klimatilpasning og bedret næringsinnhold. Til nå har det vist seg vanskelig å få dette til.

Hva er så situasjonen i Norge? Her i landet er det fram til i dag ikke gitt godkjenning hverken til dyrking eller import av GMO til mat eller fôr. Men den nye genredigeringsteknikken CRISPR har ført til at norsk landbruk nå er under press for å ta teknologien i bruk. Forskere hevder at man ved hjelp av genredigering kan få bedre dyrevelferd og hindre sykdommer på husdyr. Men innen landbruket er mange skeptiske, også fordi en forbrukerundersøkelse i 2017 viste at norske forbrukere ikke ønsker GMO. Også genredigert mat blir etter den norske

genteknologiloven definert som GMO, og må merkes. Sterke krefter ønsker nå å endre den norske lovgivningen slik at genredigering skal kunne brukes innen matproduksjon uten godkjenning og uten merking av maten.

Folkehøgskolenes bærekraftprosjekt, en god start.

De siste par-tre årene har omtrent halvparten av landets folkehøgskoler deltatt i et bærekraftprosjekt, der aksjonsforskning har vært anvendt som metode. I denne metoden undersøker man ikke bare et problem, men utfordres også til å finne løsning på det. Et folkehøgskolemiljø er som et lite samfunn i samfunnet, der mange av livets grunnleggende behov blir dekket av felles ordninger. Derfor ligger det godt til rette for å tenke helhetlig om hvordan man lever, om de praktiske løsningene som velges kunne vært bedre og om de kan sies å være bærekraftige. Flere av skolene har valgt mat som tema for sine bærekraftprosjekter. Noen sider ved maten er forholdsvis enkle å forholde seg til, som smaken, de kostholdsmessige sidene og det korteste. Men hva om vi løfter blikket litt? Til spørsmålene om hvordan maten blir produsert i stor skala i vår globaliserte verden? Og hva må til for å mette framtidens milliarder?

Folkehøgskolenes bærekraftprosjekt er en viktig stimulans til individuelt ansvar, og kan ha stor betydning for den enkelte. At prosjektet ved hjelp av aksjonsforskningens metode viser en vei til engasjement og handling er av avgjørende betydning, og den beste forebygging av motløshet hos dagens unge mennesker. Valget av mat som tema for bærekraftprosjektet er nært og godt. Det er mulig å gjøre noe med, også etter at folkehøgskoleåret er over. Men vet den enkelte nok til å gjøre gode valg, sett i den store sammenhengen? Skal bærekraftprosjektet

bli bærekraftig må det også rette søkelyset mot hvordan maten i stor skala produseres, både her i landet og ikke minst i det globale markedet.

Matproduksjonen i verden er under stort press i retning av industrialisering og bruk av GMO. Presset kommer fra kapitalinteresser, men også fra forskere som ikke ser lengre enn til egen karriere og suksess. I en situasjon der det er kunnskapsmangel om konsekvensene er risikoen høy for at gale løsninger blir valgt. Det finnes for eksempel lite eller ingen forskning på hvordan genmodifisering kan påvirke fint avstemte samspill i naturen, fra celle- og organismenivå til hele økosystemer.

Myndighetene har innsett at dette er et fagfelt der det er krevende for både meningmann og politikere å henge med, og har opprettet et offentlig råd, Bioteknologirådet, for å gi politikerne råd, men også for å informere ut i samfunnet om bioteknologi. På rådets hjemmesider finnes mye informasjon om gen teknologi. En del organisasjoner innen landbruk, miljøvern, bistand og forbrukerinteresser har dannet et nettverk for å ivareta sine arbeidsområder i spørsmålet om GMO. Nettverket har gitt ut et kunnskapshefte om GMO.

Opplyste valg. Folkehøgskolens berettigelse er i dag, som i Grundtvigs samtid, å sette unge mennesker i stand til å ta egne, opplyste valg. I vår moderne verden må opplyste valg bygge på at hensynet til naturen er ivarettatt. Det gjelder blant annet for den rivende utviklingen innen gen teknologi. Det blir spennende å følge folkehøgskolene i det videre arbeidet for bærekraft og demokrati. •

Foto: Jaron Nix, Unsplash.com

Gudstro etter 2013

Ungdommer sin kristne tro i et sekularisert Norge

Noe skjedde i Norge i 2013. To grafer krysset hverandre. Målinger fra Norsk Monitor viser at akkurat dette året var det like mange som trodde på Gud som ikke trodde på Gud. Før 2013 var det et flertall som trodde, og etter har utviklingen gått mot at flere og flere ikke tror på Gud, med en nokså dramatisk økning siden 2015. I 2017 svarte hele 46 % at de ikke tror på Gud. Antallet som tror har stort sett sunket hele tiden siden målingene startet i 1985. I 2017 lå dette tallet på 34 %.

Foto: Hans Olav Rein

Gudsrelasjonen er preget av få krav, det fokuseres på omsorg og kjærlighet.

Av Tom Arne Møllerbråten

Statistikk kan gjøre oss oppløftet eller motløse, avhengig av hvilket utgangspunkt vi har. Tall viser oss sannheten, men ikke alltid hele sannheten. For virkeligheten er kompleks, og alle målinger har sine svakheter. Likevel, det er nok et faktum at færre og færre tror på Gud.

Ny bok. «Hovedinntrykket er at kristne trosholdninger svekkes, færre oppfatter seg som religiøse og tiden brukt på gudsdyrkelse kortes inn», skriver professor Ida Marie Høeg i innledningskapitlet til boken *Ungdom og religion*, som hun er redaktør for og som ble utgitt i 2017. Forskere som studerer religion fra et samfunnsvitenskapelig og et religionsvitenskapelig ståsted har bidratt til bokens kapitler. Bokens 11 kapitler omhandler både kristne, muslimer, sikker, ny-

«Ungdom er opptatt av underholdning og selvrealisering, noe som preger deres religiøsitet, religionen har endret fokus til å preges av edutainment, altså en blanding av underholdning og formidling av tro.»

messige endringer», skriver Høeg. «Vi kan derfor si at unge menneskers religiøse orientering bærer bud om hvordan religion i framtiden utformes og omdannes.» Så derfor er det interessant å se på hva som rører seg i ungdomsflokkens forhold til religion. Vi vet også at meningene og holdningene som dannes i dette stadiet av livet «har en tendens til å henge ved ut over livsløpet».

«En undersøkelse fra 2008 viste at for en tredjedel av norsk ungdom mellom 18 og 24 år er Internettet en viktig kilde til å komme i kontakt med spørsmål om religion og tro (Lundby 2010). Internett er likevel langt fra viktigst. Venner, skole eller arbeid, familie og TV er viktigere kilder til religion.» Nå begynner det å bli mange år siden 2008, men det er vel liten grunn til å tro at bildet er et helt annet i dag. «De fleste ungdommer deltar i organiserte aktiviteter når de er på ungdomstrinnet, men på videregående dabbler det av. Religion er med i konkurransen om unge menneskers fritid. I 2016 hadde 25 prosent på ungdomstrinnet og 13 prosent på videregående den siste måneden (én eller flere ganger) vært med på aktiviteter i en religiøs forening (Bakken 2016: 42).»

religiøse og sekulære ungdommers forhold til tro. Jeg velger her å fokusere på noen av kapitlene som handler om ungdom generelt, og ellers om kristen og sekulær ungdom.

Mer tvil. Høeg skriver at ungdom i alderen 15 til 26 år er det nærliggende å beskrive som «religiøst individualisert og religiøst pluralisert». Ungdommene fremstår ikke som skråsikre når det gjelder religion. Det samme gjelder kristen ungdom. «Kristendommens fortolkning av tilværelsen fremstår ikke som endelig og entydig. Det ser ut til at det er en internasjonal ungdomstrend bort fra urokkelig tro og til mer religiøs usikkerhet og tvil.»

Framtidens utformes nå. Ungdomsfasen er interessant, for veldig mye skal på plass nettopp i disse årene. Ungdom i dag har det stort sett ganske bra, viser forskning. De lever sunnere, har et godt forhold til foreldrene sine, gjør det bra på skolen, og lever jevnt over et sosialt godt liv sammenliknet med generasjoner før dem. Likevel vet vi at flere og flere sliter med psykiske lidelser enn tidligere, særlig blant jenter. Alt dette spiller inn også i ungdommers forhold til religion. Unge menneskers vaner og verdisyn kan være et forvarsel om «framtidige samfunns-

Mer positive. Mange i dagens Norge vil mene at religion er en kilde til konflikt og at religiøse mennesker er intolerante. Her viser undersøkelser at ungdom i alderen 18-34 år er mer positive til religionenes rolle i verden enn den gjennomsnittlige befolkningen. De er rett og slett mindre religionskritiske og ser at «religion kan brukes til noe positivt – som å skape solidaritet på tvers av religiøse skillelinjer».

Det er vel heller ingen overraskelse for oss i folkehøgskolene at «religiøst lederskap av religiøse ledere ikke nyter den samme

respekten som bare for noen år siden». Ungdom vil finne sin egen vei, sine egne svar, og stille krav til hvem som skal lede dem. «I likhet med andre yrkesgrupper må prester komme med faglige argumenter eller bestemte troserfaringer for å vinne gehør.» Dette er neppe en negativ utvikling.

Ungdom i dag er mindre religiøse enn sine foreldre. Kravet om selvstendighet og autensitet knyttet til tro og meninger henger høyt. Men vi ser også at sekularitet, eller ikke-tro, er arvelig. «Studier i Norge viser at foreldres betydning har vært viktig for individers manglende religiøse tro,» skriver Sivert Skålvoll Urstad i kapitlet «Tro og tilhørighet». En annen interessant faktor knyttet til religion er at «kvinner i gjennomsnitt er mer religiøse enn menn». «Menn er i gjennomsnitt mer sekulære enn kvinner.»

Kristne ungdommer. Hva kan vi i dag si om kristen identitet blant ungdom? Hva preger kristen ungdomskultur? I kapitlet «Å være ung i kristne ungdomsmiljøer» skriver Irene Tysnes spesielt om kristne ungdomsfestivaler og ungdomsmiljøer. «Ungdom er opptatt av underholdning og selvrealisering, noe som preger deres religiøsitet, religionen har endret fokus til å preges av edutainment, altså en blanding av underholdning og formidling av tro.» «Når ungdom skal beskrive Gud, handler det ofte om følelser og personlige opplevelser. For mange ungdommer representerer religiøs tro alt som får dem til å føle at de har det bra med seg selv», skriver Tysnes, og legger til at det for mange er følelser og opplevelser knyttet til lovsang som er viktig.

«I lovsangene står den personlige gudsrelasjonen og gudsnærværet i sentrum. Mer belærende aspekter er nærmest forsvunnet >>

«< i moderne lovsanger.» Tysnes peker på at kristne ungdomsmiljøer er i ferd med å nærme seg en «teologisk minimalisme» som kan kokes ned til: «God loves you, Jesus saves, and you can be healed.» «Kristne ungdommers tro preges i samme grad av et sterkt fokus på personlige opplevelser. [...] Opplevelsene er knyttet til en nær Kristusrelasjon, men når dogmatiske aspekter tones ned og minimaliseres, kan slike opplevelser likevel ta ulike retninger.»

Terapeutisk religiøsitet. De neste sitatene er alle hentet fra Tysnes sin artikkel. «Flere forskere peker på at ungdommers religiøsitet i stor grad kan betegnes som en terapeutisk religiøsitet, hvor det guddommelige ses på som en kilde til et bedre liv.» «Flere av ungdommene jeg har snakket med, peker på at troen er en hjelp eller en ressurs i slike hverdagslige situasjoner, men de beskriver også hvordan troen skaper trygghet i alle former for vanskeligheter.»

«Under festivalene mener jeg å se en bevegelse bort fra strenge tydelige regler, til mer fokus på at deltakerne selv vil bestemme hvordan de vil leve som kristne. Det snakkes lite om syndsbegrepet knyttet opp mot livsstil, stevnene bruker isteden termer som 'vi anbefaler', 'det er best å' eller 'du får det bedre hvis'. Globaliseringen har også ført til at man sammenlikner seg med kristne andre steder, og på denne måten kan tidligere normer bli visket ut.»

«Kristne ungdommer ser altså ut til å være mindre opptatt av bud og regler for livsstil. De ønsker å leve livet slik de selv ønsker. Dette betyr imidlertid ikke at de stiller seg likegyldige til moralske spørsmål, det handler heller om at de etiske spillereglene har endret seg fra konkrete moralregler til å bli følelsesregler. De skal stråle Jesus innenfra.» «Gudsbildet til ungdommene jeg har snakket med, handler også mye om Gud som ressurs. Livet som kristen fremstilles som 'bedre', og dette er knyttet til Gud som nær venn og hjelper. Gudsrelasjonen er preget av få krav, det fokuseres på omsorg og kjærlighet. På mange måter er det en terapeutisk gudsrelasjon som presenteres.» •

Treffende om frihetsidealet og vanskeligheten det fører med seg

Den fordømte friheten. Et oppgjør med dagens selvrealiseringstyranni

Kaja Melsom, Gyldendal 2017

Anmeldt av **Mette Røstum**,
informasjonsrådgiver IKF

Filosof Kaja Melsom har tatt for seg de problemene vår tids valgfrihet fører med seg. Hun mener vi opplever frustrasjon og skamfølelse fordi vi ikke klarer å få mest mulig ut av vårt potensiale. I boka tar hun for seg de ulike feltene på livet dette rammer, i flere livsfaser. Hun bruker kjente filosofer som faglig begrunnelse og har med eksempler på livshistorier som gjør det lettere å se det for seg.

Melsom skriver at friheten hylles som det store i dagens samfunn. Men noe av det som skurrer med friheten, er spriket mellom hvordan vi snakker om den og hvordan mange ser ut til å oppleve den. Mens vi snakker om frihet og selvrealisering som goder vi ikke kan få nok av, synes kroppen vår å skrive at vi har fått nok for lenge siden – gjennom symptomer som stress, uro og tungsinn.

Skam. Melsom mener skam kan være nøkkelen til å forstå hvorfor så mange av oss fortsetter å snakke om friheten som om den er løsningen på alle våre problemer, selv om mye tyder på at den har begynt å plage oss mer enn den behager. Når vi vet at friheten

vår er kjempet fram av modige menneskers kamp mot maktpersoner, er det ikke så lett å ta til orde for at det er blitt for mye av den. Å klage over for mye frihet blir oppfattet som at man har et luksusproblem når man vet at de fleste mennesker i verden har for lite personlig frihet.

Vi klarer ikke å ta et oppgjør fra frihetsidealet. Enten løper vi fortere eller så blir vi deprimerte. Vi tror at jo flere valgmuligheter vi får, jo lettere blir det å finne noe som passer for oss, og som vil få oss til å blomstre. Men der tar vi feil, mener filosofen Melsom: Det blir ikke nødvendigvis lettere å velge jo flere muligheter vi har.

Kaja Melsom har altså tatt for seg mange sider ved denne ambivalente friheten, men jeg syns hun har et litt snevert syn på hva som gir status. Kanskje er det hennes krets av universitetsutdannede oslofolk som syns det er status å jobbe med noe kreativt og være kunstner. I mange andre miljø vil det gi mer status å bli gründer og skape sin egen bedrift enn å satse på et liv som kunstner uten utsikt til særlig inntekt. I vårt samfunn er det tross alt fortsatt status å tjene mye penger og ha fint hus, bra bil og kunne dra på flotte ferier.

Flinke piker og late gutter. Det er mye å kjenne seg igjen i, men for oss som jobber i folkehøgskolen er det kanskje ekstra interessant med den delen som omhandler ungdom og hvilke valg og valgets kvaler de baler med. Melsom snakker om de flinke pikene og de late guttene.

En måte å forholde seg til denne angsten på, er ved å forsøke å holde alle dører åpne, så lenge som mulig. Dette ser vi spesielt hos de flinke jentene: De føler de må prestere

maksimalt på flest mulig områder for å ikke utelukke noen fremtidsmuligheter. Det triste er at denne åpne dører-strategien bare gjør det vanskeligere for de unge å finne en lidenskap som kan kaste mening og glede over tilværelsen. Vi vet at nær én av fire jenter i videregående er plaget av fremtidsbemyrning og tanker om at «alt er et slit». Samtidig vet vi at det er utrolig hva unge mennesker har krefter til hvis de bare har et mål med det de driver med. Problemet er når målet er uavklart.

Motvekten til de flinke jentene er «generasjon ulydig», som er de sløve guttene som dropper ut av skolen og flykter inn i dataspill og dagdriveri. Melsom mener dagens system der det ikke fins jobber for ufaglærte, der unge gutter tidligere kunne dra til sjøs eller ta seg en jobb i industrien, har blitt et problem. Derimot har vi fått lovfestet rett til videregående opplæring og mer teori inn i yrkesfag for å ikke utelukke noen muligheter videre. Men for en som har slitt på ungdomsskolen, er muligheten for å begynne på videregående en invitasjon til å tape. Resultatet er at flere av dem som faller fra, flykter inn på gutterommet og blir værende der.

Motsetningsfylte behov. Forfatteren mener at løsningen er å gå til felles kamp mot det frihetsidealet som gjør at så mange opplever seg som tapere i dagens samfunn. Hun skriver at vi må innse at det å forfølge én drøm eller én interesse, alltid går på bekostning av andre drømmer og interesser. Vi nekter å innse at noen av våre mest grunnleggende behov er motsetningsfylte – og at frihet ikke handler om å få i pose eller sekk, men om å velge.

Kaja Melsom slår også et slag for tragedien som sjanger. De gamle greske tragediene viser at ingen kontrollerer skjebnen fullt ut. Den som bryr seg om flere enn én ting, vil bli nødt til å velge noe viktig bort. Tragediene formidler ikke et tragisk menneskesyn, mener filosofen Melsom. Konsekvensene av å idyllisere frihet er langt mer tragiske. Kaja Melsom mener også at den gode humoren kan ta knekken på det dømmende utenfrablikket på oss selv som forteller oss at vi er verdiløse hvis vi ikke lykkes på alle plan.

Lettlest. Denne boka er nyttig for alle som vil forstå samfunnets idealisering av friheten og forstå hvorfor vi som befinner øverst på Maslows behovspyramide med alle muligheter til selvrealisering likevel ikke går rundt og er lykkelige. Boka er lettlest og godt strukturert selv med store tema som frihet, selvrealisering og skam. Boka styrkes av det henvises til undersøkelser og kilder. •

Rosa Parks' oppstandelse

Av Stian Kilde Aarebrot, prest, forfatter og daglig leder i Etter Kristus – nettverk for kristen trospraksis

Første desember 1955 sitter den afro-amerikanske syersken Rosa Parks på første rad i bakre del av bussen. Hun aner fred og ingen fare, for mest sannsynlig har hun allerede bestemt seg for å lage oppstandelse. Bussen stopper og en hvit mann kommer inn. Han stanser foran Rosa, og ber henne om å gi ham plassen hennes. Rosa sier nei. Bussjåføren ber henne bestemt om å reise seg, men til ingen nytte. Det ender med at Rosa Parks blir arrestert.

Boikott. Ryktet om arrestasjonen spredte seg raskt i Montgomery, Alabama. Rosa hadde lenge vært aktiv i kampen for svartes rettigheter, og lokallaget hennes tok nå grep. De fikk med seg ledere fra diverse kirker i byen, blant annet den unge og ukjente baptistpastoren Martin Luther King Jr, og begynte organiseringen av en buss-boikott. En lokalavis harselerte over planene, noe som ga boikotten verdifull reklame. Ordføreren i Montgomery kalte raskt inn til et møte med lederne for boikotten. Her uttalte han eplekjekt at så fort det begynte å regne, ville de nok ta bussen igjen. Dagen etter regnet det, men boikotten fortsatte med uforminsket styrke. Mange gikk over to mil hver dag, mens andre organiserte alternative skyssmetoder. I menighetene holdt de kollekt til innkjøp av biler, og to dager i uken ble det arrangert bønnemøter for saken.

Situasjonen eskalerte raskt. Taxi- og bussnæringa ropte om lovbrudd. Ku Klux Klan mobiliserte. Hjemmet til Martin Luther King ble bombet. 24 pastorer ble arrestert under en ikke-voldelig demonstrasjon, og samtlige sa det var en ære å bli arrestert for en slik sak. Nesten ett år etter Rosa Parks' arrestasjon forsøkte ordføreren å stoppe boikotten ved å få den private skyssingen dømt som ulovlig næringsvirksomhet. Lederne for boikotten fryktet det verste.

Gud har talt. Så en dag, midt under retts-saken, blir ordfører Gayle tatt med bak i retts-lokalet. Det hviskes i radene. Avis-reportere beveger seg frem og tilbake mellom folk. Så kommer en reporter fram til forsvarsbenken, der Martin Luther King sitter. «Les dette!» King reiser seg og leser høyt: «The United States Supreme Court har i dag enstemmig bestemt at buss-segregering ikke er i overensstemmelse med konstitusjonen». «Den allmektige Gud har talt fra Washington!» ropes det fra bak i lokalet: Etter 381 dager med boikotten var borgerrettighetsbevegelsens første store seier et faktum, en bevegelse som 10 år senere skulle samle 250 000 mennesker i marsjen mot Det hvite hus og «I have a dream».

Så hvorfor var det Rosa Parks som fikk hjulene til å rulle? Hva var det som gjorde akkurat *denne* hendelsen til krutt? Rosa

var på langt nær den første svarte som ble arrestert for ikke å gi plassen fra seg på bussen. Det hadde skjedd mange ganger før med kvinner, menn, og deres barn (!). En svart mann hadde sågar blitt skutt og drept av en politimann, mens han sto og kranglet med en bussjåfør. Rosa Parks hadde helt klart sine forbilder. Folk som hadde gått foran henne

og sørget for at det gradvis ble «enkler» å gjøre motstand. Og hun visste at hun ikke sto alene. Men hvorfor ble reaksjonen så mye større da Rosa ble arrestert?

Nettverk. Men hvorfor begynte det med Rosa Parks? Rosa var på langt nær den første svarte som ble arrestert for ikke å gi plassen fra seg på bussen. Det hadde skjedd mange ganger før med kvinner, og menn, og deres barn (!). En svart mann hadde sågar blitt skutt og drept av en politimann mens han sto kranglet med en bussjåfør. Så hva var det med Rosas arrestasjon som antente lokalsamfunnet og senere hele nasjonen?

I *The Power og Habit* peker Charles Duhigg på Rosa Parks' enorme nettverk

som den avgjørende faktoren. Rosa kjente halve Montgomery og hun var dypt respektert. Hun gikk i en metodistkirke, var frivillig i en ungdomsgruppe i en Luthersk kirke, jobbet i helgene på et sted for hjemløse, var med i en botanikk-klubb og onsdager brukte hun sammen med en gruppe som strikket tepper til et lokalt sykehus. Den store kretsen av venner og bekjente fant seg rett og slett ikke i at et så vennlig og oppofrende vesen som Rosa skulle måtte havne i fengsel for ikke å reise seg for Den hvite mann. Og kretsen av venner og bekjente av Rosa satt igjen på et enormt nettverk gjennom menighetene de var aktive i. Fra Rosas venner, til Rosas venners kirker og nesten til verdens ende. 10 år senere kom busslaster på buss-

laster med hvite studenter fra hele USA for å demonstrere gjennom sommerferien.

Til kamp. Med bussboikotten og borgerrettighetsårene som fulgte viste Kirka seg fra sin kanskje aller beste side. Den gudegitte ryggmargsrefleksen den utviste, da den hørte om fengslingen av et menneske som ydmykt tjente lokalsamfunnet sitt, og som vekket Kirkens profetiske kall til å stå opp for den undertrykte. Det enorme potensiale den demonstrerte, da nettverket av kristne søsken reiste seg til kamp – heiet, støttet, trøstet, og gikk arm i arm i møtet med tyrannene. Og vitnesbyrdet den etterlot seg om at bønnemøter og aktivisme er som hånd i hanske. Lys og salt i verden er en fellesskaps-greie, dere. Og fellesskap; det kan Kirka. •

Foto: Matthew Henry, Unsplash.com

«Bussen stopper og en hvit mann kommer inn. Han stanser foran Rosa, og ber henne om å gi ham plassen hennes. Rosa sier nei.»

Manus til morgensamling

I hvert nummer av **steg** vil en skole presentere en til to morgensamlinger. I dette nummer er det Stavern Folkehøyskole ved rektor **Jostein Tvedten** og lærer, tidligere rektor, **Johan Sandstad** som gir oss sine manus.

Morgensamling 1, av Jostein Tvedten

Fornuft og følelser

Jeg lærte engang på et kurs innenfor salg og markedsføring at kun 20% handler om fakta og fornuft, og de resterende 80% handler om følelser. Budskapet var klart; vil du selge mer så må du spille på folks følelser.

Det blogges og skrives mye om misjon, bistand og nødhjelp. For noen år tilbake jobbet Holly og jeg som utsendinger for Misjonsalliansen på Filippinene, og informasjonsarbeid var en viktig del av jobben. Selvfølgelig handler informasjonsarbeidet også om å samle inn penger. Som utsending ble jeg lei av både egne og andres skriverier. Lei av alle ordene som må til for å få folk til å gi – eller fortsette å gi. Hvor mange ganger har vi ikke lest ordene «det nytter», eller «utgjør en forskjell»?

Apropos følelser; de første månedene som ferske utsendinger bodde Holly og jeg i Manila. Der hadde vi en far og hans tre sønner som våre nærmeste naboer. Til forskjell fra våre andre naboer, så bodde disse på gata rett utenfor porten vår. De smilte og var takknemlige for alt de fikk, men de tagg aldri. Når det regnet måtte far og yngste sønn legge seg oppi en liten tralle med alt de eide, og dekke seg til som best de kunne med en presenning. De to andre sønnene fant seg et annet sted å sove, for eksempel under en av broene i området. Denne lille familien er bare en av veldig, veldig mange. Regntida varer fra juni til desember, og tusenvis av fattige familier rammes stadig av flom. Det var først når de endte opp utenfor vår egen port jeg kjente på følelser. Slik er det ofte når de fattige får et navn og et ansikt. Ellers gjelder dessverre ofte «ute av syne, ute av sinn».

I Manila hilste vi også på ei 18 år gammel jente som ikke kunne gå. Hun var tross alt en av de heldige, siden hun har fått hjelp til utdanning via Misjonsalliansens fadderprogram. Svært ofte blir mennesker med funksjonsnedsettelse holdt skjult innenfor husets fire vegger. Dersom denne jenta hadde vært født i Norge, hadde hun blitt operert som nyfødt og sannsynligvis vært helt funksjonsfrisk.

Apropos følelser; Undertegnede ble selv født med hoftefeil og det ene benet 180 grader >>

Manus til morgensamling

Foto: Nuno Alberto, Unsplash.com

<< forvridd. Min mor fikk beskjed om hun måtte belage seg på en sønn i rullestol. Men de fikk tak i en ortopedspesialist fra Tromsø til å operere meg. På statens regning. Jeg fikk vokse opp med et tilnærmet normalt bein. Nettopp derfor berører møter med personer med nedsatt funksjonsevne meg litt ekstra. Det blir så konkret, det kunne så absolutt vært meg selv.

Men hva med alle de som aldri møter nød og fattigdom på nært hold? De som er blitt herda av alle nyhetssendinger og reportasjer fra fattige og krigsherjede deler av verden. Det er så lett å bli følelsesmessig immun. Kanskje behagelig også? Jeg har etter hvert besøkt ganske mange slumområder i flere land, og for hver gang skal det enda mer til for å bli følelsesmessig berørt. Hvordan kan jeg da forvente at de rike hjemme i Norge som aldri har møtt fattige med navn og ansikt skal få lyst til å gi, dersom det slik at vår givervilje er følelsesstyrt? Hva skjer når TV-aksjonen har forlatt TV-ruta og hverdagen igjen overtar fokus?

I Kenya møtte jeg flere ganger en engelsk mann som levde og jobbet i en svært fattig del av landet. Et av hans hovedbudskap til oss tilreisende var følgende: «Din sentimentalitet i møte med fattigdom og nødhjelper ingen.» Jeg tror ikke poenget hans var at det er noe galt med å kjenne på sentimentale følelser, men at følelsene og tankene *i seg selv* ikke er til noen nytte dersom det ikke får konsekvenser i form av *handling*.

Jeg skulle ønske det var annerledes – at jeg var annerledes. At vi som tilhører de 20% av verdens privilegerte befolkning var flinkere til å dele, helt uavhengig av følelser. Fordi det ligger en moralsk forpliktelse i å være rik i en verden som er dominert av fattige. Ikke minst fordi Gud vil at vi skal bruke en del av vår tid, ressurser og penger på vår neste. Våre neste har nemlig navn og ansikt, selv om de ikke bor på gata utenfor porten vår. •

Morgensamling 2, av Johan Sandstad

Tolstoj og Dostojevski

De to store dikterne Leo Tolstoj og Fjodor Dostojevski levde i to vidt forskjellige virkeligheter, selv om de begge befant i 1800-tallets Russland. Tolstoj var født greve, mens Dostojevski vokste opp på et asyl for syke og fattige russere. Tolstoj trodde på sin evne og adelige rett til å forme sine omgivelser, mens Dostojevski brukte en stor del av livet til å få orden på sitt eget liv.

Tolstoj beskrev en gang sitt prosjekt slik: «Helten i min fortelling, som jeg elsker av hele min sjel, som jeg prøver å beskrive i all sin skjønnhet, som alltid har vært, er og vil være vakker; er SANNHETEN.» Denne sannheten ville han beskrive, både i sine bøker og i sitt virke som politiker, pedagog og familiemann. Hans etiske refleksjoner, for eksempel hans pasifisme, fikk stor betydning for mange (blant annet Gandhi) Hans beskrivelser av «sannheten» kunne også være nådeløse, ikke minst for omgivelsene. I sin siste bok beskrev han sin kone gjennom et langt liv, som et dårlig, overfladisk og materialistisk menneske. Det kan være tøft å leve tett på slike nådeløse sannheter. Mange har sikkert opplevd det.

Dostojevski hadde et helt annet utgangspunkt, noe han formulerte i følgende paradoks: «Hvis noen brakte meg beviser for at sannheten om vårt liv ikke er i Kristus, og hvis sannheten i virkeligheten ikke var hos Kristus; da ville jeg heller være med Kristus enn med sannheten.» Kristus er for Dostojevski synonymt med NÅDEN. Hans spilleavhengighet gjorde at det meste av inntektene fra bøkene hans forsvant på diverse casinoer rundt i Europa. At familien dermed ikke fikk noen særlig glede av det han tjente, gjorde at han ofte var plaget av selvforakt og skyldfølelse. Dette ga ham et nærmest desperat behov for Guds nåde. Ja, han ville til og med være villig til tro på en Gud som ikke eksisterte, rett og slett fordi det gav ham fred i sjelen!

Fortsatt hender det nok at vi beskyldes for å tro på en Gud som ikke finns, bare fordi vi trenger det!

Sannheten om oss selv og våre mangler er vi smertelig klar over. Det er ikke mulig å late som de ikke finnes. Vi kan kompensere og rasjonalisere dem bort, men de blir ikke borte av den grunn. Så der er Tolstoj inne på noe. Men det er faktisk Dostojevski også; -for det er her nåden kommer inn!

I Bibelen beskrives Jesus på følgende måte: «Og Ordet ble menneske og tok bolig iblant oss, og vi så hans herlighet, den herlighet som den enbårne Sønn har fra sin Far, full av NÅDE og SANNHET.»

Jeg vil tro på én levende person, som ikke bare viser meg SANNHETEN om livet mitt, men som også døde for at jeg alltid kan være omsluttet av NÅDEN. •

Folkehøgskolelivet sett frå Botn

Av Robert Botn, lærer på Ålesund Folkehøgskole

Støyreduksjon

Den kjølige vindusruta mot panna.

Trærne og fjellene og fjorden som suser forbi der ute i den lave morgensola. Latteren og de overvrigte skrikene og skrålene fra førti vairyre medelever. Er som om de fortsatt er nødt til å bevise for hverandre at de kjenner hverandre bedre enn de «på utsiden» noensinne vil kunne kjenne hverandre. De har droppa sminken og de tichte jeans´a og latt skjegget gro, og de går i joggebukse og slippers. Og de kiler hverandre på underarmen og masserer hverandre. Dua Lipas *New Rules* blaster ut av en medbrakt høyttaler, og Tina og Henriette, og flere av de jentene der, synger med av full hals.

Bendik kommer som alltid stormende ut fra resepsjonen i siste liten. Og igjen har han pakket med seg *altfor* mye. Er knapt så han får snublet seg ned trappa og bort til bussen. Jeg løfter sekken opp fra gulvet. Plasserer den i setet ved siden av meg. Hører ham skratte av noe sjåføren sier. Han har det med å le overdrevent mye av banaliteter, av ting som egentlig ikke var *ment* som en spøk. Han

traver opp de få trinnene til midtgangen, og blikket mitt viker ikke fra asfalten på plassen utenfor, ikke ett eneste sekund. For han kommer til å stoppe ved raden min. Og jo da, der er han. Sier ingenting. Forventer vel heller ikke det. Og han blir ikke stående der lenger enn et par sekunder, før han slukøret fortsetter bakover i bussen.

Hjertet dundrer. Rasende, redd, forvirra. Prøver å komme på hvor turen går. Veit ikke stort mer enn at vi må ta to ferjer før vi er framme. Fulgte ikke med da rektor la frem detaljene rundt turen. Hadde annet å tenke på, for å si det sånn, og en hel del jeg absolutt, for alt i verden, *ikke* skulle tenke på. På hjemmeveien tror jeg vi skal innom en svømmehall. Mener å ha plukket opp det. Planen er å si at armen ikke har kommet seg helt siden siste toptturen. Det kan de umulig ha noen innvendinger på.

Siste fellesturen nå. Ei uke igjen til mamma og pappa kommer oppover. Og så da, Olav? *What's next?* Hm? NAVer, NAVer,

NAVer, NAVer! «Hold kjeft ...» mumler jeg, og hoster. Liksom for å dekke over. Tror uansett ikke at det sitter noen på raden rett bak meg, og så høyt sa jeg jeg det tross alt ikke, alle snakker litt med seg selv fra tid til annen ...

Blir alltid til at vi må vente på noen.

Skulle ha kjørt for femten minutter siden. Kan ikke komme på én eneste gang vi har kommet oss avgårde på tida dette året. Turen tar tre og en halv time. Minst. Kanskje fire.

Sukker tungt da bussen begynner å rulle.

Hater bussturer. Hater dem *virkelig*. Ikke at jeg har klaus, eller noe sånt. Er bare tanken på at jeg ikke har noe valg, at jeg *må* sitte her på denne plassen de neste tre-fire timene, ikke står fri til å gjøre – vel, hva som helst annet enn å sitte her – det er det som er knekken. Tar på meg det støyreduserende headsettet jeg fikk til bursdagen i fjor sommer, og som jeg til enhver tid har hengende om nakken. Alltid parat til å lukke verden ute. Åpner Spotify og blar meg ned til Underoath-albumet *Lost in the sound of* >>

Foto: Sture H. Vareide

<< *Separation* fra 2008. Det beste albumet de noen gang har laga.

Lukker øya, og det massive lydbildet som sekunder senere skyller over trommehinnene, likesom en tsunami, vasker vekk alt det som for et øyeblikk siden utgjorde hele livet. Nå er det lyden av fuzzgitarer og trommer, og av Spencer Chamberlains insisterende, skingrende screamo-vokal som er over meg, under meg, i meg – mellom meg og alle de andre, som om han ikke bare synger, men trøster meg, samtidig som han skjeller dem ut, på mine vegne. Og bussen krenger mot høyre, idet ordene i siste del av førsteverset treffer meg, som nåler – nei, som piskeslag:

*Facing forwards, sinking in thin air
Help me to learn, to breath again
I know I've lost my way
So show me!*

Kikker meg vaksomt over skuldren. De aner ikke hvor gjennomskuelige de er. Forveksler denne evolusjonære innpass-trangen med oppriktig tilfredshet. Som om det skulle være frelse å finne i fellesskapet. Selvbedrag, det er det det er. Når alt kommer til alt, er og blir man alene her i verden. Bevegelsene deres fremstår som en slags lydløs stammedans, som om de feirer at de har forstått nettopp dette med kjærligheten, og de vet at de alle vet at de har forstått det, og ukritisk tillater de euforien å bære dem høyere og høyere, inntil den en dag, uunngåelig, ikke vil kunne løfte dem høyere – og de vil falle hodestups ned fra skyene og treffe den harde virkeligheten face first.

Snur meg fremover igjen. Svelger. Skrur opp volumet, men det er håpløst. Selv når jeg ikke lenger kan booste volumet ytterligere, hører jeg dem. Stemmene. Og de roper. Skriker, gjør de. I sinne. Jeg fokuserer

på budskapet til Spencer, mimer med, som om det liksom vil gjøre det sannere. Men det hjelper ikke stort. Versene og refrengene fremstår mer og mer som en repetitiv formaning omkring tankene jeg prøver å slippe unna. Men de sinte stemmene drukner likevel i støyen, som når man sent en natt prøver å føre en samtale på dansegulvet på et utested. Hører kun bruddstykker, som ikke evner å danne noen mening.

Første skoledag, og det er ekstremvarme. *Tjuesju grader i sola. Gresset på fotballbanen og i hagene er helt brunt. Mamma og pappa lempet greiene mine inn på rommet, og reiser med det samme. Ser at mamma griner idet de kjører ned bakken mot hovedveien.*

Romkameraten min har fått på seg treningstøy. En skikkelig sportsnerd, kan det se ut til. Alltid skal jeg ha sånn drittuflaks ... Kommer til å stinke svette på rommet gjennom hele året. Kanskje kan jeg kapre et enerom? Tror det fortsatt skal være et par ledige.

«Vi er en gjeng som skal spille volleyball nå straks. Være med?» spør han.

Jeg rister på hodet, mumler at jeg må ned til sentrum og ordne noe. Han rynker øyebrynene, men nikker. «Neste gang,» sier han.

«Neste gang,» sier jeg, og tar på meg headsettet. Booster opp lyden, skriver over sykkelsetet og setter til å trø. Som en tulling. Med stemmen til Corey Taylor som motor.

**If rain is what you want
Then take your seats
Enjoy the fall
Enjoy the fall.** •

¹⁾ Underoath, 'Lost in the sound of separation', 2008

Tipset: Fritidsteam

Av Erling Helland, rektor Bakketun Folkehøgskole

Hvordan kan vi involvere våre elever på en god måte i den delen av det sosialpedagogiske arbeidet som omhandler fritid?

Folkehøgskoleuka har mange ettermiddager og kvelder, og vi opplever at det er viktig å kunne bidra til at våre elever har ulike treffpunkter og muligheter til aktivitet. Noe skaper seg selv, gjennom elevenes egeninteresse for en aktivitet, eller ut fra ivrig arbeid med linjefaget ut over ordinær undervisningstid. Samtidig har vi på Bakketun sett at vi ønsker å sikre denne delen av vårt pedagogiske arbeid noe. Vår løsning har i flere år vært det vi nå kaller fritidsteam, hvor vi fordeler lærerressurser i årsverket ut på bestemte områder vi ønsker å bidra til at skal være litt «levende» i skolemiljøet vårt. For tiden har vi fire slike team: MusKul-team (musikk og kultur), Idrettsteam, Bistandsteam (ansvaret for å lede arbeidet med innsamling til våre ulike bistandsprosjekt) og Team Tro (ansvar inn mot skolens kristne arbeid). Så – når elevene våre har kommet seg litt på plass etter skolestart,

utfordrer vi de elevene som kan tenke seg å være med i de ulike teamene og få et litt særskilt ansvar for de ulike områdene til å søke om plass i teamene for første halvår. Etter jul blir det ny mulighet til å søke. Deltagelse i disse teamene kommer også på vitnemålet. Her får vi mange elever på banen, i en litt forpliktende setting. Både de som har gode forutsetninger for ulike aktiviteter og oppgaver, og av og til også noen som ønsker å prøve seg – strekke seg! Teamene har så ansvaret for å lage halvårs/årsplaner for sitt område, og for den praktiske gjennomføringen. Elever blir gitt et konkret ansvar for noe i skolehverdagen, og har et mandat ovenfor øvrige elever og ansatte. Og ukedagene fylles med åpen bistandskiosk, vaffel&strikk, turneringer i gymsalen, Hallvards Super Duper Cup, onsdagskro (vårt frivillige kristne møte) og mye, mye mer... Etter endt skoleår sitter vi ofte igjen med at for de elevene som valgte å investere sin fritid og sine krefter her, har fått en god tilpasset opplæring! Noen har videreutviklet, og andre har prøvd å stå i front for noe for første gang. •

Har din skole tips til neste nummer?
Send en mail til redaktøren, tom.arne@sagavoll.no

Marisko.

Huldreblomsten (over).

Flueblomsten.

Naturens luringer

Det gjelder å overleve. Det gjelder å få mange etterkommere. Strategiene for å få til dette er enormt mange og forskjelligartet. Verken hensynet til andre arter eller individer av samme art synes å spille noen rolle i den store kampen for tilværelsen. Man bruker hverandre for alt det er verd. Det er særlig innenfor én plantefamilie knepene for å føre arten videre har fått de merkeligste og vakreste utslag – orkideene.

Av Ulf Vege, tidligere lærer på Sagavoll
Folkehøgskole, tekst og foto

Orkideene er den mest artsrike og varierte av alle plantefamilier. Det finnes mer enn 20.000 arter. Størrelsen varierer fra mm til dm. Noen er helt fri for klorofyll og er helt avhengig av å samarbeide med sopp. Orkideenes frø har ingen «matpakke» som mange andre planter har. Veldig mye av maten vår er jo slike «matpakker». Samarbeidet mellom orkideer og sopp er sikkelig lekkert.

Marisko. I de senere årene er tropiske orkideer blitt dyrket fram. Det er dannet hybrid-er og varianter. Alle har vel minst en Phala-nopsis hjemme i stua. De er omtrent umulig å ta liv av, og de blomstrer villig år etter år. Store og vakre og varierte er de. Personlig er jeg mer opptatt av våre egne arter. Det er bare en som kan måle seg med sine tropiske slektninger hva størrelse angår – vår marisko – den er ikke veldig sjelden, men de fleste har aldri sett den. Selve «skoen» er en insektfelle. Oppi faller en veps på jakt etter godsaker. Jeg har stått og sett på en veps som slet og

strevde for å komme ut igjen. Ikke enkelt, men planten lokker den mot «bakveien» ved hjelp av noen «vinduer» som bare er noen tynne partier i skoen. Det finnes imidlertid en trang vei ut. Får den presset seg ut der, er den reddet, men ikke uten å komme borti pollenet. Det fester seg til insektet. Dermed kan det bli brakt til en annen plante der arret venter på pollen.

Flueblomsten. Vi har en liten art hos oss som må sies å være sjelden. Flueblomsten som ligner helt tydelig på en flue, og ikke nok med det – den sender ut en lukt som minner om den hunnene til gravevepsen sender ut. Hos dette insektet bli hannene klekket noen dager før hunnene. De flyr da omkring og jakter på en hunn. De lar seg lett lure av flueblomsten. Syk av elskov prøver vepsen så godt den kan, men oppdager at den er rundlurt. Den må selvsagt feile en gang til for at plantene er «fornøyd». Smart men sårbart. For-svinner vepsene, er flueblomsten sjanseløs.

Huldreblomsten. Huldreblomsten er like mystisk som navnet. Den dukker plutselig opp for så å vente årevis før den dukker opp igjen. Den lever altså for det meste under jord- en sammen med sin soppkompanjong. Den virker så tander der den står – nesten gjen-nomskinnelig. Både riktig fuktighet og riktig temperatur må klaffe. Hvis ikke dør dens forsøk på å lage blomst det året.

Norne. Den siste skjønnheten jeg vil nevne, er norne. Den finnes ikke hos oss, men ikke

veldig langt fra. I Sverige finnes den nemlig fra Jämtland og nordover (vi bør kanskje få tilbake dette området?). Vil den smette over grensen en gang? Den er bare 10-15 cm høy. Den rosa blomsten «fanger» humler. Blomsten fester hele støvbæreren til humlens rygg. Det er et slit å være humle i norneland.

Skjebnefellesskap. Blant orkideene finner vi noen av de mest fantastiske sam-eksistensene i naturen, men all naturen er vevd sammen. Vi vet at noen arter er totalt avhengige av hverandre. Kanskje alle er nød- vendige – egentlig. Mennesket har utryddet mange arter uten at skaperverket synes å bryte sammen, men hvor langt kan vi drive det? Vi har masse gener felles. Jeg tror det betyr at vi er i slekt og at vi er vevd sammen i et slags skjebnefellesskap. Et vakkert fellesskap ... •

Norne.

Miljørådet på Nordfjord anbefaler:

Test Ducky-challenge!

På Nordfjord folkehøgskule har vi et miljøråd som vi har startet opp i år, og vi hadde lyst til å vise hvordan man kan ta enkle valg for å gjøre hverdagen litt grønnere. Vi fikk først tips av vår kjære rektor om Ducky-challenge, og syntes med en gang det hørtes ut som en veldig morsom og nytenkende utfordring. Vi tenkte at Ducky kunne passe godt på en folkehøgskole, så vi bestemte oss for å prøve det. Ducky-challenge er en nokså enkel måte å få elever/mennesker til å engasjere i miljø og for å bevisstgjøre rundt miljøsakene.

Av diverse elever, Nordfjord folkehøgskole

Ducky-challenge. Ducky-challenge er en miljøkonkurranse som går ut på å bevisstgjøre og vise hvordan enkeltindivid kan gjøre en forskjell i hverdagen. Konkurransen utføres ved at alle melder seg inn på en nettside, der alle får sin personlige bruker. Her registrerer du forskjellige aktiviteter som du i løpet av dagen har gjort/ikke gjort. Eksempler på dette kan være å spise vegetar, dusje kortere, sykle til jobb/skole/fritidsaktiviteter, skru av lys, og så videre. Ducky-challenge viser hvor enkelt du kan spare på CO2-utslippene dine. Les mer på: <https://challenge.ducky.eco/no/>

Gjennomføring av konkurransen. Siden det sies at det tar omtrent tre uker å endre en vane, bestemte vi oss for at utfordringen burde vare cirka så lenge. Challenge varte i to og en halv uke og lagene var delt opp slik at hver etasje hadde sitt eget lag. Dermed var det alt fra 8-18 på hvert lag. Vi delte det opp slik, for at ting ikke alltid bare skal foregå klassevis. Før konkurransen hadde vi et lite åpningsseminar hvor vi fikk alle til å registrere seg, så delte vi inn lagene. På

seminaret, som var på en kveld, viste vi filmer, forklarte litt om hvordan web-appen funket og hva forskjellige kategorier var. I tillegg til at skolen er ganske miljøengasjert fra før av, hadde vi en premie for vinnerne av konkurransen. Dette tror vi var en stor drivkraft for mange. Premien var en helaften med en tre retters vegansk gourmetmiddag og bivokspapirlaging, alt stelt i stand av miljørådet.

I tillegg hadde vi i miljørådet et miljøtips hver morgen når alle var samlet til ord for dagen/morgenmøte. Disse funket som en liten reminder på konkurransen, men også som tips til en grønnere hverdag. Vi i miljørådet hadde før konkurransen giret elevene litt opp og snakket positivt om den i flere sammenhenger.

Resultater på Nordfjord. Vi begynte i god tid før challenge å snakke litt om det kommende prosjektet. I tillegg til kick off av ducky challenge, hadde vi en vegetarperiode på 2 uker. Det slo mye bedre an enn vi hadde trodd, da over halve elevflokk ble med på vegetarperioden. Vi var selv engasjert i miljørådet, og

dette var med på å få en engasjert elevflokk.

Vi tør påstå at Nordfjord folkehøgskule aldri har vært mer miljøbevisst enn nå. Det var alt fra starten av skoleåret et fokus på miljø, men challengeperioden var en skikkelig boost for engasjementet på skolen. Vi merker i miljørådet at vi får henvendelser fra medelever der de gjerne har tatt i bruk et av miljøtipsene våre.

Sterk anbefaling. Vi anbefaler andre, spesielt folkehøgskoler, å teste Ducky-challenge. Det er et ferdiglaget opplegg som er veldig brukervennlig. Resultatet hos oss var også som ønsket: en mer bevisst og engasjert elevflokk, som etter utfordringen visste mer om hvordan man kunne spare miljøet, med enkle grep i hverdagen.

Vi opplevde at konkurranse mellom lagene, eller internatetasjene, var det som engasjerte mest. Å minne elevene på utfordringen med små oppsummeringer og tips hjalp med på å holde fokuset oppe gjennom de tre ukene. En premie i enden av det hele var og en stor motivasjon tror vi. •

Venstre til høyre: Kristi Ringdal, Karin Vorsaa Grøn, Lillian Aunevik, Casper Kragholm, Åsmund Godal Tunheim.

ISSN 2535-3284

Returadresse:
IKF
Postboks 420 Sentrum
0103 Oslo

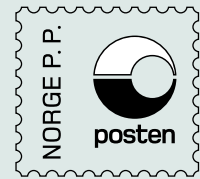
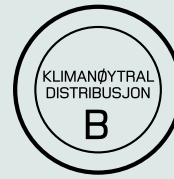

Foto: Sture H. Væreide

TEMA FOR NESTE NUMMER: Avskjermet